

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tilbageblik

i Anledning af

Halvhundredaars-Jubilæet

i Foreningen i Fruens Bøge.

Ved

J. Lauritsen.

~~~~~  
Udgivet af Foreningen.  
~~~~~

Trykt i Eyens Stiftsbogtrykkeri hos I. C. Dreyer.

Der er ved nærværende lille Arbejde tilstræbt, at ikke blot Fruens Bøge og Foreningen i samme, men ogsaa Alt, hvad dermed staar i Forbindelse, blev saaledes omtalt, at Festskriftet med Rette kunde fortjene Navn af et Bidrag til Odense Bys Historie; dernæst er der lagt an paa at fortælle saaledes, at det Fortalte kunde blive fornøjeligt at læse. For at opnaa dette Sidste, er der dels i Skildringerne indflettet saadanne Beskrivelser, som enkelte af vore bedste Digtere have affattet saaledes, som om de havde haft Fruens Bøge og Odense Aa til Æmne, og der er i den historiske Fremstilling medtaget de bedste Sange og Kvad, som vore stedlige Sangere have skrevet til festlige Sammenkomster i denne Lystskov.

Uden velvillig Imødekommen fra den ærede Bestyrelse og godhedsfulde Meddelelser fra de Enkelte, som kunne huske, hvorledes det saa' ud i Fruens Bøge for et halvt Aarhundrede siden og længere tilbage, og som opmærksomt have fulgt Skovens og Foreningens Udvikling, vilde det ikke have været mig muligt at skrive dette Tilbageblik; værdifulde Bidrag har jeg især modtaget af Dhrr. Skræddermester, Kaptejn Bruun, Kjøbmand F. Christophersen og Brygger, cand. pharm. Schjøtz, hvorfor jeg bringer dem saavel som Bestyrelsen min oprigtige Tak.

Træsnittene ere skaarne af min Søn.

Odense i Marts 1890.

Forfatteren.

At ty ud i Naturen for der i Selskab med Andre at glæde sig, er Noget, som udenfor Hovedstaden ikke er mange Aar ældre end den Forening, som her er Hovedæmnet. Vel er den Skik, »at ride Sommer i By«, meget gammel, men denne Fornøjelse nød man ikke i Skoven; det var kun den nylig udsprungne Skovs Pynt, de grønne Kviste, man ligesom endnu hentede hjem, og i Hjemmet holdtes Festen med Dans og Drikkelag. Da nu Mennesket i normal Tilstand har en stærk Trang til Adspredelse i selskabelige Kredse, maa man vel undre sig over, at det varede saa længe, inden man fandt paa at forhøje de selskabelige Glæder ved at nyde dem i Naturen; men uforklarligt er det ikke. Man maa nemlig først huske paa, at denne Trang som enhver anden Begjær efter Nydelser er betinget af det, hvormed den til en given Tid tilfredsstilles; Trangen kan derfor ikke blot være mer eller mindre levende, men den kan ogsaa mættes ad forskellige Veje og ved forskellige Midler; hvad der ikke kjendes, føler man ikke nogen bevidst Trang til at komme i Besiddelse af, og det var indtil langt ind i nærværende Aarhundrede ukjendt at henlægge selskabelige Sammenkomster til Skoven. Dernæst savnedes de Betingelser, som maatte være tilstede for at kunne bryde Isen for en ny Levemaade. Der maatte nemlig, for at Folk kunde finde paa at baske Vingerne i det Fri, være en vis Sans for den Poesi, som Skoven dufter af fremfor Huset, men der var tidligere ingen Digter fremstaaet, som havde forstaaet saaledes at gribe i de Strænge, som forkynde Skovens Pris, at man kom til at føle en uimodstaaelig Lyst til at lade Livsglæden bojtre sig der i Stedet

for i Hjemmene. Endvidere er en saadan Levevis betinget af en vis Grad af Almenvelstand, thi det koster altid noget Mere at tage ud end blive hjemme; men der var ingen Almenvelstand. Endelig forudsætter en Sammenslutning ude i Guds frie Natur og overhovedet al Selskabelighed, som skal have et højere Formaal end blot at æde og drikke, krydret med Hverdagssnak, navnlig om Næstens gode Navn og Rygte, og politisk Kandestøberi, nogen Almenoplysning og nogen politisk og borgerlig Frihed, men disse Goder kom Samfundet først et godt Stykke inde i nærværende Aarhundrede i Besiddelse af. Indtil da var det, som om et Mare-ridt laa hen over Folkets store Flertal, og den Selskabelighed, som fandtes, lignede den Tællepraasbelysning, som kun svagt viste, hvor lidet hyggelige de Rum vare, hvori man samledes. Det er nok værd at lægge Mærke til, at alle disse Betingelser for et friere, livligere og højere Selskabsliv til en vis Grad vare komne tilstede, da man her i Odense begyndte at kaste Broen af for den mosgroede Selskabelighed og at bygge en ny for selskabelige Glæder i det Fri. Øhlenschläger, Baggesen, Hejberg og endnu Flere havde ikke sunget forgæves om Naturens Herligheder; i Almenvelstanden sporedes allerede i Slutningen af Tyverne nogen Fremgang; Folkeoplysningen, hvor tarvelig den end var, havde dog gennemtrængt den store, menige Befolkning, og nogen borgerlig og politisk Frihed var i Trediverne bleven Folket til Del ved Stænderforfatningen og den nye Kommunallov for Kjøbstæderne af 1837.

Foreningen i Fruens Bøge, almindelig kaldet Skovforeningen, var ikke den første Spire af den Jordbund, som var bleven frugtbargjort saaledes, som ovenfor er betegnet. Den friskere Luftning, som i Slutningen af Tyverne begyndte at gaa hen over vor gamle By, kunde nemlig ikke saa hurtig og let blæse det Spindelvæv bort, som holdt Familiekredeene saaledes ude fra hinanden, at man ikke kunde finde hinanden i en større selskabelig Forening. Der gik en spredt Fægtning forud for Sammenslutningen. I Slutningen af Tyverne begyndte man vel at tage i Skoven, men dels skete det kun enkeltvis, og dels, naar man kom der »i Klynge«, var det ikke Foreningsbaandet, men en eller anden Begivenhed i

Kongefamilien, som foranledigede det. For at man kan faa et fuldstændigt Billede af Folkelivet, som det rørte sig i det Fri før 1840, er der Anledning til her at medtage, hvad der er gaaet forud for Stiftelsen af Foreningen i Fruens Bøge, og derfor skal det første Afsnit handle om:

A.

Hvor og hvorledes man morede sig i det Fri, før Foreningen i Fruens Bøge blev stiftet.

Naar man skal fortælle om Forlystelserne i Naturen, før Skovforeningen saa' Dagens Lys og snart som et Brændpunkt samlede de spredte Udvandringer, kan det ikke nytte at granske skrevne Optegnelser, thi saadanne findes ikke; man maa søge hen til andre Kilder: meget gamle Folk og Aviserne, og af disse Kilder ere de efterfølgende Oplysninger hentede.

I.

Næsbyhoved Skov, Aalykkegaards Skov, Tolderlund med Sømose, Skibhusene.

Første Gang, man finder Næsbyhoved Skov omtalt som et sjældent smukt Sted, der nok var værd at gjæste, er i 1787, da en Sachser, som havde berejst Danmark, udgav sine lagttagelser i en saakaldet »Rejse-Journal«, som er gjengivet i Chr. Iversens »Almeennyttige Samlinger«, femtende Bind, og hvori det, som handler om Odense, findes fra Side 402 til 408. Efter at have omtalt Slotsbankens skønne Beliggenhed, siger han: »Skade, at den nuværende Eier ikke lader bygge et Huus paa Banken, da derfra falder den herligste Udsigt over hele Egnen og ud til Stranden«, en Bemærkning, som endnu kan gøres. To Aar efter besynger

Digteren Primon Stedets Herlighed ved et Digt, som findes i »Minerva«, tredje Bind, fra Side 387 til 389, og deraf skulle vi gjengive følgende Linier :

— — »Secler af Aar

Alvældig udtørred' til græsrigge Enge
De fraadende Bølger; og sorgløse Faar
Nu græsse i Kløver, hvor Snekerne længe
Stolt pløjed' det vilde, det stormende Hav.»

Og endelig beskrives Stedets Naturskønhed i 1813 af Molbech i hans »Ungdomsvandringer«, 2den Del, Side 108. Det vides dog ikke, at Folk i større Mængde have søgt derhen før i Trediverne. Da det forenede Skydeselskab i 1850 fik Skoven overladt til Skueplads for sine Bedrifter, og den Pavillon bygget, som nu staar i Fruens Bøge, kappedes Næsbyhoved Skov, indtil det nævnte Selskab i 1879 flyttede fra den, med Fruens Bøge om at vinde Publikums Pris, ja det Spørgsmaal blev rejst, om man ikke skulde erhverve den som Lystskov for Odense, og der er vel endnu Mange, som mene, at den vilde have egnet sig bedre dertil end Fruens Bøge, medens saa meget er vist, at det vilde have været ønskeligt, at begge Skove vare blevne erhvervede. Aalykkegaards Skov har ingensinde været Samlingsplads for Mængden, men den har haft og har sin Betydning som en behagelig Spasereskov og en meget tiltalende Gjennemgang til Næsbyhoved Skov. Det er et stort Held, at begge disse private Skove ere tilgængelige for Alle og Enhver.

Biskop Engelstoft siger i sin Odense Bys Historie Side 379, at Folk i Odense i Slutningen af förrige Aarhundrede søgte Kragshøj Skov, og anfører som sin Kilde den ovenfor nævnte »Rejse-Journal«. Denne Engelstofts Bemærkning er næppe rigtig, thi Kragshøj Skov nævnes ikke i denne Kilde, og vi have overhovedet slet ikke set denne Skov omtalt, før den for nogle Aar siden aabnedes for gudelige Forsamlinger. Da det Afsnit i »Rejse-Journalen«, som omhandler Odense Omegn, giver et godt Begreb om de Punkter, som vare værd at besøge, skal det her gjengives. Næsbyhoved Skov omtales i Forbindelse med Slottet, hvorefter det hedder: »Ellers ere omkring Byen adskillige behagelige Prome-

nader ved den store Aa, til Landsbyen Hunnerup, ligesaa til Skibhuset, hvor en veltænkende Privatmand har ladet indrette et Huus til Publici Fornøielse, da ellers ikke omkring Odense findes noget Sted, hvor Fremmede kunne faae saa meget som en Kop Caffé, uden at incomedere Beboerne og gjøre sig dem forbundne. Fra dette Sted falder en mageløs Udsigt over Fiorden til Byens Vinterhavn. Saa er og Promenaden ikke ubehagelig til Tolderlunds Skov, i hvilken een af dets Eiere har ladet gjøre adskillige Indretninger til Byens Indvaaneres Fornøielse, med skiulte Siddesteder og irregulære Promenader i Smag med de Engelske Hauger. « Det er altsaa Tolderlund-Skoven, Sachseren sigter til, og det er jo ogsaa bekjendt, at Bogtrykker Chr. Iversen i Begyndelsen af Firserne i forrige Aarhundrede kom i Besiddelse af Tolderlund og dér traf flere forskjønnende Foranstaltninger, som bleve forøgede, da Kanalen var bleven gravet. Da Adgangen til Iversens Smaaskove og Anlæg ikke var forbuden, kom ikke blot Enkelte, men ogsaa hele Familier derud og nød en Forfriskning, som de medbragte. Tolderlund gav Anledning til, at det i 1817 stiftede forenede Skydeselskab slog sig ned i det tætved liggende Sømose og dér byggede sig en Foreningsbygning, som forresten ikke var Andet end et stort Træskur. (Se »Fyens Stiftstidende« Nr. 245 for 1888, hvor det forenede Skydeselskabs Historie er fortalt.)

Endelig valfartede man i Trediverne og Fyrerne til Skibhusene, hvor man morede sig med Dans i en toetages Gjæstgivergaard, som laa i Haven til det nuværende Gjæstgiversted der, hvor Vejen drejer af ned imod Kanalen. Ved Skibhusene fandtes den Gang en med Gange og Siddepladser forsynet Lund, og her kom Publikum ogsaa. Det meste af denne Lund er efterhaanden forsvundet ved Grundens Bortførsel til Ballast.

II.

Hunderup Skov og Fruens Bøge.

At der endnu i 1825 ikke udvandrede til de i Overskriften nævnte Skove, kan sluttet af en Beskrivelse af Odense Omegn, som findes i det kjøbenhavnske Blad »Skilderiet« for nævnte Aar,

thi deri omtales disse Skove slet ikke; Forfatteren beklager derimod, at der omkring Odense ikke fandtes Alléer og Spasereveje.

Som Maalet for Udflugter fra Odense dukker Hunderup Skov tidligere op end Fruens Bøge; første Gang, den møder os saaledes, er i 1827, da det grønne, ridende Kor der begyndte at holde Skydeøvelser, og dermed vedblev Koret i et Par Aar, hvorefter det holdt disse Øvelser i Sømose. Disse Skydesammenkomster gav Anledning til, at Enkelte nu og da søgte derhen ogsaa paa Dage, da der ikke skødes, og da Digteren H. C. Andersen i 1828 gjæstede sin Fødeby, var dette Besøg saa betydeligt, at han fandt Anledning til at omtale det i den Beskrivelse af Odense og Omegn, som han tilsendte det ovenfor nævnte Blad, »Skilderiet«. I denne Beskrivelse hedder det: »Tæt ved Bakken« — Nonnebakke — »holde Vogne om Søndagen, der føre Folk til Skoven, et Slags Charlottenlunds-Tour i det Smaa. Veien gaaer igjennem Hunderup, hvis Bønder vistnok ere de rigeste i Fyen« — her beskrives Husene — »I Skoven har man Musik og et Telt med Forfriskninger. Byens Folk tage herud, og der gjøres sædvanlig en lille Udflugt til Christiansdals Skov, der ogsaa kaldes Fruens Bøge, hvor jeg som Dreng hoppede om og samlede Jordbær paa et Græsstraa. En blind Mand spillede paa Violin i Skoven, og fra Byen kom der fornemme Folk seilende op ad Aaen i en Baad, hvorfra der hang et stort rødt Flag.«

Udflugterne gjaldt altsaa nærmest Hunderup Skov, og det skimter igjennem, at Fruens Bøge egentlig ikke var tilgængelig for Almenheden; den blev dette lidt efter lidt i Trediveerne tildels ad Sædvanevejen. — Det ligger nu nær at spørge, hvorledes det paa hin Tid saa' ud i disse Skove. I Hunderup Skov laa der, hvor nu Restaurationen ligger, et lille bitte Fæstehus, »som ikke vidste, til hvad Side det skulde falde, og derfor blev det staaende«; her havdes ingen Beværtning. Om Søndagen og paa de Mærkedage, som om Sommeren indtraf i den prinselige Guvernørs Familie, fik en eller anden Værtshusholder i Odense Lov til der at opstille et Telt og deri have Udsalg af Drikkevarer. Allerede i 1828 løb en Gangsti langs med Aaen. Skoven kaldtes »Hunderup Kohave«. —

Forud for Beskrivelsen af Fruens Bøge ville vi gjøre Bekjendtskab med Ejerne af denne Skov og se, hvorledes den har faaet sit Navn. Omkring Aarhundredets Begyndelse og indtil 1840 vare de to Brødre Jakob og Frits Benzon Ejere af Christiansdal; Jakob som den ældste var Stamherre, men af forskellige Aarsager afstod han sin Førstefødselsret til Broderen, hvorefter han i nogen Tid var Ejer af Hunderupgaard; da det Meste af denne Gaard tilligemed alle de andre Gaarde i Hunderup brændte i Foraaret 1833, afhændede Jakob Benzon Jorderne til den bekjendte »Kragshjerg-Hansen« og drog til Paris. Den nye Ejer udstykkede Ejendommen og solgte den til Gaarden hørende Skovstrimmel, som løber langs med Aaen, til Kammerherren paa Christiansdal, og dette er Grunden til, at Odense, da det kjøbte Fruens Bøge, ogsaa kom i Besiddelse af en Del af Hunderup Skov. Kammerherre Frits Benzon var to Gange gift. Efter hvad Sagnet melder, hvilede et romantisk Skær over hans anden Hustru, og dette — Sagnet — har især knyttet denne Romantik til den Skov, som her er Tale om; hun søgte tit og gjerne derhen, saa der paa Efterspørgsel jævnlig blev svaret: »Fruen er i Bøgene«, og dette gav Anledning til, at Skoven i snævrere Kredse snart blev kaldt Fruens Bøge. Saavidt dette Sagn. En anden Forklaring ligger imidlertid heller ikke fjærnt, nemlig, at Navnet kommer af Vor Frue — Jomfru Marie —, til hvis Ære Dalum Kloster, det nuværende Christiansdal, var indviet, altsaa som Frue-Kirke, Frue- ogsaa kaldet Marie-Skoven ved Flensborg, der have Navn efter Jomfru Marie. Hvis det kunde paavises, at Navnet Fruens Bøge har været brugt i gammel Tid, er denne Forklaring vistnok rigtig. For at Fruen og de Mange, som jævnlig gjæstede Christiansdal — blandt hvilke endogsaa var en Prins Christian af Hessen, en Broder til Frederik den Sjettes Dronning og indtil 1814 Guvernør over Fyns Stift —, uforstyrret kunde færdes i Fruens Bøge, holdtes over, at ingen Uvedkommende kom der, saa det, »at komme op i Bøjen«, næsten var det Samme som at komme ind i en ukjendt Labyrinth. Som et velkjendt Navn forekommer Benævnelsen Fruens Bøge først i Trediverne, før kaldtes den Skoven ved Christiansdal,

stundom med Tilføjelsen: »ogsaa kaldet Fruens Bøge«. Kammerherre Frits Benzon døde den 27de Januar 1840, og Sønnen Christian overtog saa Ejendommen. Han lod straks Skoven blive fuldstændig tilgængelig for Alle og foretog Adskilligt for at drage Folk derhen, navnlig ved at erhverve Bevilling paa Beværtning for Smaahusene dersteds.

Idet vi nu ville gjøre en Runde igjennem Skoven for at faa Overblik over, hvorledes det saa' ud deroppe i Tiden før 1840, ville vi begynde ved Indgangen ved Faaborg Landevej. Derude laa en lille Skovfogedbolig, kaldet Skyttehuset. Da Manden i Huset døde, blev ved Afhændelse af Jord fra Christiansdal Skovfogedboligen til den mindre Fæste-Bondegaard, som nu ligger der. Enken flyttede bort og fik Bolig i den nordlige Ende af den Bygning oppe i Skoven, hvori den Sal var, som Herskabet af og til benyttede, og hvori der holdtes Høstgilde for Folkene paa Gaarden. Tidligere havde Ingen boet der. Da denne Sal senere blev en Del af Foreningens Festsal, ere vi nu ved det Punkt, hvorom Livet i Skoven har samlet sig i 50 Aar, og derfor ville vi dvæle lidt længere paa dette Sted. Bygningen var kun én Længe, laa fra Nord imod Syd paa omtrent samme Sted, hvor nu den store nye Pavillon staar, var opført af Træ og tækket med Straa. Salen, som omtrent var 15 Alen lang og 11 Alen dyb, fandtes i den sydlige Ende; bagved var der, indtil den ovenfor nævnte Enke kom til at bo der, et Rum til Opbevaring af Redskaber. Indgangen til Salen var i den sydlige Gavl, og paa begge Sider af Døren løb en Trappe op til en Platform, hvorfra der var en Luge ind til Loftet. Da Taget ragede frem over Trappeopgangene og Stedet, som blev baaret af dem, kunde man staa her, beskyttet imod Vejret. Foran Bygningen, altsaa der, hvor nu Dansegulvet er, var en Humleplet, og Salen blev ogsaa brugt til Humlens Behandling og Opbevaring.

Helt igjennem Skoven og om til Christiansdal løb en Gangsti omtrent der, hvor nu Spaserevejen gaar. I den Vinkel, som denne Gangsti gjorde der, hvor den bøjede af om imod Christiansdal, altsaa nedenfor det nuværende Skovlyst, laa en Pavillon, som, fordi den var opført til Minde om Jakob Benzon, kaldtes

»Jakobsminde«; den var fortil prydet med et i Træ skaaret Mariebillede med Kristusbarnet og blev derfor ogsaa kaldet Kappellet. Denne Pavillon, som indeholdt et Par Smaaaværelser, lod Chr. Benzon nedrive og brugte Materialierne til Omdannelse af den nævnte mindre Sal til den større, som indrettedes ved Tiden, da Foreningen stiftedes. »Det røde Hus« fandtes ogsaa den Gang der, hvor det endnu ligger, nemlig for Enden af Vejen, som fører ned til Skoven fra Ravnsgyden, men Indkjørselen til Skoven gik igjennem en Port, som var midt paa Huset. Der, hvor »Sorgenfri« ligger, fandtes en Overbygning paa Stolper; den kaldtes Telegrafan eller det norske Hus, Telegrafan, fordi der ovenpaa fandtes en Prydelse, som havde en vis Lighed med den optiske Telegraf, og det norske Hus, fordi den var opført af Træ. Overbygningen eller Taget dækkede over nogle Siddepladser.

Der var ingen Bro over Aaen imellem Skovene, ja ikke engang en Baad til at færge over i. Det var først, da Foreningen i Fruens Bøge var bleven stiftet, at der kom en Gangbro, som laa lidt længere nede, end den nuværende Kjørebro ligger; denne Gangbro var af Træ, toges op om Vinteren og var bekostet af Foreningen. Værten i Restaurationen i Hunderup Skov anskaffede saa en Pram til at færge over i om Vinteren.

Da Indgangen ved Faaborg Landevej var spærret, kunde man altsaa ad lovlig Vej kun komme ind i Skoven igjennem Pørtten i det røde Hus.

En Del Linde ved Vejen syd for Sorgenfri tyde ved at staa i Række paa en tidligere Allé.

III.

De Fester og Sammenkomster, der havde fundet Sted i Fruens Bøge og Hunderup-Skov før 1840.

Vi have Side 5 set, at Hunderup-Skov fra Aaret 1827 nu og da gjæstedes af Folk fra Odense, og at Enkelte ogsaa kom i

Fruens Bøge. Den første Fest, der holdtes i Fruens Bøge, fandt Sted den 2den August 1829 i Anledning af Prins Ferdinands Bryllup med Prinsesse Caroline. Om denne Fest hedder det i Aviserne: »Den derpaa følgende Søndag Aften var af Byens Øvrighed og Repræsentanter foranstaltet et Bal i den skønne Lund ved Christiansdal, Fruens Bøge kaldet. Denne var oplyst med Lamper og Indgangen til Dandsesalen skjønt decoreret.«

Den Korporation, som først fik Fodfæste i Fruens Bøge, var Odense Fodjægerkorps, og man tager næppe fejl, naar man betegner den for Korpsets Udvikling begejstrede Fører, Snedkermester, senere Arkitekt Chr. Hansen som den, der udvirkede Tilladelsen til, at Korpset der maatte holde sin aarlige Festskydning, første Gang i 1830. Skydningen foretoges nede ved Engen over mod »de laadne Banker« paa den anden Side af Aaen, og den efterfølgende Fest fandt Sted i den ovenfor beskrevne Sal. Skovens Ejer var i Reglen med ved Festen, og paa hans Fødselsdag mødte Koret paa Herresædet for at gjøre Honnør. Festskydningen i 1842 overværedes af Kronprinsen, den senere Kong Frederik den Syvende, som mødte i Kastelsjægerens Officersuniform. I 1831 have vi atter en stor Fest i Fruens Bøge, og denne Gang er det utvivlsomt, at Odense Borgere kunde komme med. Festen holdtes i Anledning af Prinsesse Caroline Amalia's Fødselsdag den 28de Juni, dog ikke paa selve Fødselsdagen, thi paa denne — se nedenfor — samledes Mængden ved Caroline-Kilden, men den følgende Dag og den derpaa følgende Søndag. Festlighederne i Fruens Bøge ere, fordi de overfor dem ved Kilden kun havde underordnet Betydning, ikke refererede i Avisen, men der findes et Par Avertissementer, som give noget Begreb om dem. Kæmner Haugsted, som havde Biletudsalget til alle offentlige Fester, og ogsaa til Theatret, bekjendtgjør: »De af Byens ærede Indvaanere, som idag ikke kunde erholde Adgangskort til Festen i Bøgeskoven, kunne afhente samme paa Onsdag den 29de«, og en Restauratør Bardram meddeler: »Søndag Eftermiddag Kl. 5 er Musik i Bøgeskoven og om Aftenen Dands og Illumination ligesom den 29 hujus.« Derimod var paa selve Fødselsdagen en Del Folk samlet i Hunde-

rup Skov, hvor en Værtshusholder Frandsen opvartede og havde oplyst Terrænet omkring sit Telt med Lamper.

I de følgende Aar indtil 1840 omtales foruden Fodjægerens aarlige Sammenkomster kun én Fest i Fruens Bøge. Denne omtales i Aviserne saaledes: »Tirsdag — den 9de Juni 1835 — var der Fest i Bøgeskoven; i Hans Kongelige Høiheds Følge befandt Daneskjalden Oehlenschläger sig. Først serveredes med Thee, derpaa promeneredes igjennem Dalum Præstegaards Have. Det borgerlige Jægerkorpses Musik forhøiede Festen.« Man ser nok, at Odense Indbyggere ikke havde noget med den Fest at bestille.

I Slutningen af Trediverne drog dog adskillige Familier 1 à 2 Gange i Løbet af Sommeren med deres Madkurve til Fruens Bøge. Paa det Terræn, hvor Foreningen i Fruens Bøge nu holder sine Sammenkomster, var der uden omkring enkelte Bøgetræer med meget tyk Stamme og meget bred Krone bygget Tremmeborde og Tremmebænke saaledes, at Træet stod i Midten, og ved disse Borde toge Familierne Plads med deres Madkurve. Lignende Ordning fandtes ogsaa paa »Sneglebakken«.

At Fruens Bøge ikke oftere samlede Folk til Fest, hidrørte saaledes ikke saa meget fra, at Adgangen til Skoven i Trediverne endnu ikke var tilladt, som snarere derfra, at denne Skov fik en farlig Konkurrent i Lunden ved Caroline-Kilde, og derfor skal det næste Afsnit handle om

IV.

Caroline-Kilde.

En Skildring af, hvorledes Folk til forskjellige Tider have moret sig og holdt Fester, er et væsentligt Bidrag til Kulturhistorien, den være sig, som i nærværende Tilfælde, af stedlig Art eller omfattende en hel Nation, og det Udslag af Folkelivet i Odense i denne Retning, som kommer frem ved Caroline-Kilde, er en saa mærkelig Fremtoning, at den fortjener en udførligere Omtale. Denne Fremtoning viser især to Ting: først, at man endnu er i Enevældens Tid, og dette kommer navnlig frem i de Kvad,

hvormed man forherligede de kongelige Personer, som gave Anledning til Caroline-Kildefesterne, dernæst, at Folks Trang til at glæde sig sammen med Medborgere i Guds frie Natur er i Færd med at blive levende.

Det var Christian den Ottende som Prins og Guvernør over Fyns Stift og hans Hustru Caroline Amalie, der bragte Caroline-Kilden og dens Lund i Ry. Dette Vendepunkt i Kildens Historie indtraadte i Anledning af Prinsessens Fødselsdag den 28de Juni 1831. Kildens Indvielse eller dens Overgivelse til Offentligheden er et helt lille Æventyr-Lystspil, som beskrives saaledes: »Den Fest, som den $\frac{1}{2}$ Mils Vei herfra beliggende saakaldte Bispenslund samme Dags Aften« — den 28de Juni 1831 — »frembød, var noget af det Interessanteste, som vi i lang Tid have seet. De Ældre ville erindre sig, at denne Lund fordem var Samlingspladsen for landlige Forlystelser, hvori næsten enhver Familie i det mindste een Gang om Sommeren deltog« — vistnok meget overdrevet —, »men i de senere Aar var Intet gjort til Stedets Forskjønnelse, og den særdeles righoldige Kilde var næppe tilgængelig. Hs. Kongl. Høihed besluttede at gjøre Noget for denne skjønne Lunds Prydelse, og hermed berede sin høie Gemalinde en kjærlig Overraskelse paa hendes Fødselsdag. Til den Ende blev Kildens Bassin, hvorom Naturen har dannet en Grotte, udrenset og særdeles smukt prydet; Grottens Udgang, hvorigjennem Kildens forskjellige Vandløb, forenede til eet, udgyde sig, blev lukket ved Kampesten, gennem hvilke en Rende fører Vandet saaledes, at det udstrømmer i en stor Muslingskal, for derfra at falde ned i en Steen-Kumme, hvorfra det fortsætter sin Vei i slyngende Bugter. Over Renden blev anbragt en særdeles smukt formet Steen, hvorpaa er udhugget: »Caroline-Kilde«. Bag denne Steen ere Graner plantede, der aldeles skjule Kildens rummelige Grotte, som er dannet af Naturen ind i en Høi, fra hvis Top en liden Trappe nu fører ned i Grotten, hvor en Gang er anbragt rundt omkring Vandbassinet. Desuden ere Veie blevne anbragte omkring i Lunden, og en Kanal skaaret fra den Aae, som adskiller Lunden fra Landsbyen Næsbye, hvorved Forbindelsen mellem begge er gjort meget let.

Efterat saa store Arbeider vare udførte, var det let at træffe de Foranstaltninger, der til Lundens og Kildens Indvielse kunde synes passende, og udførtes Festlighederne efter følgende Idee, som havde været saa heldig at finde Hs. Kgl. H. Prindsens naadigste Bifald. Et talrigt Chor af syngende Damer og Herrer tilligemed passende Instrumentalmusik havde samlet sig i Kildens Grotte, hvor de vare aldeles skjulte; en Guirlande af Egeblade skjulte Navnet paa Stenen over Kildens Udløb. Saasart Prindsessen, ført af sin høie Gemal, nærmede sig Kilden, hørtes en særdeles skøn Introduktion for obligat Violin, accompagneret af Harpe, Fløite og flere Instrumenter, hvorved Prindsessens Opmærksomhed droges til Kilden, fra hvis Dyb nu følgende Sang lød hende imøde.« Af denne Sang skulle vi kun gjengive det sidste Vers:

»Thi hilse vi i Bispelund
 Dig, ædle Fyrstepar!
 Velkommen paa Najadens Grund!
 Dog — strax en Bøn hun har:
 Opfyld et Længselssavn:
 Skjenk hendes« — Nøjadens — »Hjem et Navn!
 Et Ord fra Høihed værner om den Ringe.«

»Saasart det Sidste af de 4 Vers var tilende, ilede fra Grotten en som Najade« — Ferskvandsnymfe — »costumeret lille Pige hen mod Prindsen; smykket med en Krands af Forgjætmigeier og øvrige Attributer, overrakte hun med usigelig Ynde Prindsen en Pergamentstavle med Anmodning om derpaa at skrive Kildens Navn. Dog blev den Anmodning ei opfyldt, men Najaden opfordredes til at lade Dryaderne« — Skovnymferne — »bestemme Navnet. Den lille Najade ilede nogle Skridt tilbage og bevirkede ved sin Tryllestav, at Musikkens Toner løde paany, under hvilke en Dame« — en af Døtrene paa Christiansdal — »iført Dryadens Attributer, traadte frem og ligesaa sikkert som skjønt declamerede Følgende:

Til Dybet klart er Kildens Vand,
 Dens Rislen sille bly;
 Den kvæger trætte Vandringsmand
 Og Fuglen under Sky.

Jeg veed en Sjæl som Kilden her
 Saa reen, hvis Salighed det er
 At qvæge, glæde Alle — Her er Navnet.

Ved de sidste Ord: »Her er Navnet« hævede Guirlanden over Stenen sig, hvorved Navnet »Caroline-Kilde« læstes klart af Alle, og den talrige Forsamling udbrød med et tredobbelt Hurra i det hjertelige Ønske: Længe leve vor elskede Prindsesse Caroline Amalie! hvilket Fryderaab besvaredes med Skud af Kanoner, plaserede paa hin Side af Aaen ved Næsby, hvorpaa det i Grotten forsamlede Chor udbrød i følgende Slutningsvers:

- O, Jubel! stig i høien Sky!
 Opløft Din Røst!
 Vor Bispelund, saa fjern fra Bye
 Omværner kjærlig Haand paany;
 Til Uskylds Glæder her vi tye
 Med sorgfrit Bryst,
 Nu Caroline-Kilden skal
 Os ofte see om sit Krystal
 Til Lyst.

Under denne Slutningssang ilede den lille Najade ned til Kilden med en Krystalpokal og rakte den, fyldt med Kildens Vand, til Prindsessen, der med huldsalig Mildhed modtog samme, hvorpaa Hs. Kongel. Højhed udbragte det Ønske, at Lunden fra nu af igjen måtte blive Samlingsplads for landlige Glæder og Kilden i Fremtiden lædske og vederqvæge Mange«. (For at gjøre det end mere anskueligt, at det var en Dryade, var Damens Skjul saaledes anbragt ved en stor Stamme, at det saa' ud, som om hun sprang ud af Stammen.)

Beretningen har derefter nogle Betragtninger over den store Velgjerning, som her var vist. Forestillingen overværedes af en stor Folkemængde, som det høje Par lod blive opvartet med Forfriskninger, medens to Musikkor musicerede. Efterat de kgl. Højheder havde gjort en Runde og ogsaa taget den saakaldte Kanal i Øjesyn, bleve de endnu en Gang hilsede med en Sang, hvoraf Slutningen lød saaledes:

»Kildens Bølge strømmer, synger,
 Jubler Carolines Navn;
 Men naar bort fra os Du drager,
 Og Din Byrdsdag vækker Savn —
 Kilden længelsfuld gjentager
 Da dit evig elskte Navn!«

Lunden tilhørte den Gang Fyns Bispestol, og Biskoppen havde paa den store Eg midt i Lunden anbragt en Zinkplade med følgende Indskrift:

»Carolinelund.

Navnet en Fyrste mig gav, som med Sands for
 Naturen og Skjøhed
 Førte sin Elskte hertil. Yndest hos begge jeg fandt.
 Reenere Kilden nu flød; hver Markblomst frodig sig rejste;
 Alt fornyedes, Alt Liv og Anseelse fik.
 Spørger du Vandrer, hvorved fik Lunden saa stor en Forandring?
 Viid: paa sin Fødselsdag den har Caroline betraadt«

Saalænge det prinslige Par boede her i Odense var der aarlig Fest ved Kilden i Anledning af den 28de Juni, men Tilstrømningen var ikke synderlig stor, naar det høje Herskab var bortrejst, og dette var i Regelen Tilfældet. Imidlertid tyede Folk nu derud hele Sommeren, drak af Kilden og nøde de Forfriskninger, som de selv havde medbragt. Dans fandt ikke Sted ved Festerne. Stedlige Poeter skrev flere Gange blomstrende Kvad til 28-Junifesterne. Som en yderligere Prøve paa, hvor højt Begejstringen kunde stige, skulle vi gjengive Følgende:

»Hertha-castaliske Væld, i Skyggen af Danias Eege;
 Over den duftende Eng, Flora bekrandses Dit Fjed.
 Ætherens milde Azur, og Himlens de vinkende Kloder,
 Dybt i Din svulmende Barm, tryller den Læskedes Blik.
 Freden — den himmelske — boer trindt Dine blomstrende Bredder;
 Fjedrede Sapphoers Chor triller den mildt i hvert Bryst;
 Uskylds og Gratiens Navn derfor Dryaden Dig skjenked';
 Dybt nu i Seclernes Væld, Dryaden vil signe Din Bred.«

Til Forstaaelse af dette Vers tjener Følgende: »Hertha« er en nordisk Gudinde, der dyrkedes, før Odins Lære kom hertil; deraf endnu »Hertadalen« ved Lejre; Ordet betegner ogsaa Jorden.

»Castalisk« er afledt af Ordet Castalider; saaledes kaldes ogsaa Muserne eller de himmelske Væsener, som begejstrede til Videnskab og Kunst; ved Foden af det Bjerg Parnas, hvorpaa Muserne boede, var den castaliske Kilde. Meningen af »Hertha-castaliske Væld« er vel saa nok den: den Kilde her paa Jorden, som vækker Begejstring til Sang. »Dania« $\circ$: Danmark, »Flora« $\circ$: Blomstergudinden. Hvis »Fjed« Flora skal bekranse, er ikke klart, men det maa vel være Vældets. »Ætheren« er den højere, renere Luft og »Azur« Himmels blå Farve. »Sapphoer« er Flertalsformen af Sappho, som var en græsk Digterinde; »fjedrede Sapphoer« er en digterisk Betegnelse for de syngende Fugle. »Gratiens« $\circ$: Yndens, »Dryaden« $\circ$: den Halvgudinde, som besjælede og beherskede Skoven. »Secler« $\circ$: Aarhundreder.

Man ser af Beretningen om Festen i 1841, at Enkelte drog til Kilden i Baad over Næsbyhoved-Sø og derfra op ad Stavisaa og den nævnte Kanal, en Tur, som nok kunde maale sig med en lignende paa Aaen til Fruens Bøge. En Dreng druknede paa denne Vandvej.

Adgangen til Caroline-Lunden var kjøbt imod en aarlig Godtgjørelse af Statskassen.

Efter at det prinselige Par d. 3. Decbr. 1839 havde besteget Danmarks Trone, toge Kildefesterne snart af, medens dog Folk fra Odense ligesom endnu jævnlig besøge dette smukke Sted. I Fyrreterne hentedes Vand fra Kilden til Odense, hvis Drikkevand da ikke var synderlig godt.

Det fortjener endnu her at bemærkes, at man i Begyndelsen af Fyrreterne ogsaa begyndte at foretage Udflugter til længere bortliggende Steder, og særlig nævnes Munkebo-Bakke og Klinten; en Tur derhen den 4de August 1842 beskrives i Avisen som Noget, man tidligere ikke havde oplevet, og Naturen der og den der oplevede Sammenkomst afmales med stærke livlige Farver; Munkebo-Bakke kaldes saaledes »Fyens Himmelbjerg«, og Klinten sammenlignes med »Kullen«.

Foreningens Stiftelse og Tilværelse i de tre første Aar, i hvilke ingen Forhandlingsprotokol førtes.

Der vindes lettest en klar Oversigt over Foreningens indre Anliggender, naar man indordner dem i forskjellige Grupper; dette er i det Følgende ogsaa sket for det Tidsomraade, da Enkelthederne kunne hentes af Foreningens Bøger og Byraadsforhandlingerne, men anderledes stiller Sagen sig for de tre første Aar; thi i disse førtes ingen Forhandlingsprotokol, ligesom heller intet Regnskab for denne Tid er opbevaret. Oplysningerne om Foreningen i disse tre Aar ere søgte og fundne i Aviserne og hos ældre Folk; men det Stof, som paa denne Maade har kunnet skaffes tilveje, er ikke saa rigt, at der er Grund til at opløse det i forskjellige Afsnit.

Vi have i Afsnittet II. under Afdeling A. set, hvorledes det saa' ud oppe i Fruens Bøge, før Foreningen blev stiftet. De Lokalteter, som da fandtes dersteds, kunde ikke tilfredsstillende en Forening, der havde Selskabelighed med Musik og Dans til Formaal. Den nye Ejer, Chr. Benzons, var derfor ogsaa saa imødekommende imod den nye Forening, at han lod foretage en Udvidelse af Skovhuset ved Humlepletten. At Kammerherren bekostede dette Byggeforetagende, kan ses af efterstaaende Beretning om Indvielsesfesten. Den gamle Bygning, der er beskrevet paa Side 8, blev vel staaende, men der blev bygget til den paa begge Sider af den sydlige Ende, saa denne Ende blev en Tværbygning foran den nordlige Del; Bygningen fik altsaa følgende Form: . Salen, som optog hele Tværbygningen, blev ligesom drejet om, saa, hvad der før var Længden, blev nu Breden, og Breden blev ved Tilbygningerne Længden. Indgangen blev midt paa Tværbygningen; I Stedet for Trappeopgangen paa begge Sider af Døren kom der et Midtparti med to Søjler (se Prospektet), som bleve formede af nogle nede ved Aaen staaende store Piletræer, og i den Frontespice, som foroven afsluttede dette Parti, var der Plads til et

Orkester. Bygningen vedblev at være straatækket og var i alle Henseender meget tarvelig.

Bag Salen var en Disk til den Vært fra Odense, som tog derop hver Gang, der var Sammenkomst, og længere bagude boede den Skovfogedenke, som er omtalt paa Side 8; hos hende kunde faas kogt Vand, Tallerkener m. m.

Foreningen fik straks Lov til at lægge et Dansegulv, som fik Plads paa Humlepletten. Snart kom Foreningen — dog rimeligvis først i 1842 — i Besiddelse af den Tribune, som havde været brugt af Herskaberne (Guvernøren, Hertugen fra Augustenborg og Flere) ved Hestevæddeløbene paa Heden. Med Undtagelse af 1839 havde disse Væddeløb været afholdte aarlig fra 1832 til 1841, begge medregnede. Denne Tribune, som erhvervedes for en meget billig Penge, var en 30 Alen lang bagtil lukket Halvtags-Træbygning og fik Plads ved den vestlige Ende af Dansegulvet. Saavidt man kan skjønne, var Kaptejn af Ingeniør- og Vejkorpset P. B. v. d. Recke (Fader til Digteren Adolph Recke) Foreningens egentlige Stifter. Foruden Tilsynet med Vejvæsenet i Odense Amt havde han fra 1832 og til sin Død i 1847 ogsaa haft det tekniske Tilsyn med Odense Kanal. Recke boede i samme Gaard paa Vestergade, Nr. 59, som Foreningens nuværende Formand, Kjøbmand Ignatz Breum, nu ejer og bebor.

Foreningen indviede sine Lokaler paa Majestæternes Sølvbryllupsdag den 22de Maj 1840, og Beretningen herom i »Fyens Stiftstidende« lyder saaledes:

»I Fruens Bøge aabnede igaar den ifjor stiftede Forening sine Sommerforlystelser med Dands og selskabelig Munterhed. Selskabet var meget talrigt. Midt for Dandsesalen var opreist en smagfuld Pyramide, hvorpaa saaes en Krone, Bogstaverne C. C. og to sammenslyngede Hænder, hvorunder læstes:

22. Maj 1840.

Da Støtten om Aftenen var oplyst med kulørte Lamper, udbragte Directeuren, Hr. Capitein v. d. Recke, tvende Toaster for Majestæterne, som med Jubel istemtes af hele Forsamlingen. Foran hver af Skaalerne blev afsunget en Sang, den ene af Hr.

Redacteur O. Thomsen, den anden af Hr. Pastor Schjøtt. Ligesom Bestyrelsens Omhu og Iver for saa hurtigt, trods det foregaaende Regnrveir, at faae Alt arrangeret til Medlemmernes Fornøielse, fortjener Paaskjønnelse, saa bør og Kammerherre C. Benzon ydes Tak ei alene for den Velvillie, hvormed han tilsteder Publikum Adgang til hans skjønne Lund, men ogsaa for at have ladet opføre en smagfuld Pavillon med rummelig Dandsesal og Altan med Orchester, ligesom ogsaa hans Gjæstfrihed, uagtet han selv formedelst en Bortreise savnedes, 'viste sig paa flere overraskende Maader. — De Besøgendes Antal var ikke stort ved Caroline-Kilden, skjøndt der saaes et smukt Transparent. I selve Byen vaiede Dannebrogsslag fra Cancelliraad Hempels »Graabrødrelille«.

»Fyens« — Ove Thomsens — »Avis« har en lignende Beretning. Man ser dog af denne, at Sammenslutningen i Tiden forud for denne Dag er bleven kaldt »Sommerselskabet«, men nu antog den Navnet »Foreningen«; endskjønt denne Benævnelse er et Fællesnavn, saa kunde den dog med Bestemthedsformen paa hin Tid, da der var saa faa Foreninger, nok gjælde for et Egetnavn. Denne Avis siger udtrykkelig, at Dansepladsen var under aaben Himmel. De to i Dagens Anledning skrevne Sange handle slet ikke om Foreningen, men kun om Sølvbrylluppet og have altsaa her ikke nogen Betydning; men da det første Vers i begge Sange ogsaa omtaler Naturen, skulle vi til Sammenligning dog gjengive disse.

Schjøtt's Sang lød saaledes:

»Vaaren gennem Danalunden
Gaaer i Brudedragt;
Høitidsstunden er oprunden
Med sin milde Magt.
Folket flokkes nu i Haven,
Bringende Sølvbryllupsgaven:
Troskab, Kjærlighed og Sange
Trindt fra Danmarks Vange.»

Og Ove Thomsens:

»Hvi hæver Sangen sig blandt Bøgens Kroner,
Hvor venlig Nabo reiste dette Ly?
Hvi hølge Harmoniens skønne Toner,
Som kalde blidt til festlig Fryd paa ny?

Er da en Høitidsstund alt her oprunden,
 Hvor Droslen fløiter, Nattergale slaae?
 Hvi staaer en glad Forening alt i Lunden,
 Som tidt med Glædens Blik os saae?« —

Mere fortælles ikke i Avisen om Foreningens Stiftelse og Virksomhed i 1840, men af anden Kilde véd man, at Odense Sangforening medvirkede ved Indvielsen; af dem, som vare med at synge, leve endnu Kaptejn Bruun og Fuldmægtig Nielsen ved Adressekontoret.

Om 1841 meddeles kun, at Foreningen i Anledning af den »Bibel- og Skolelærersangfest«, som afholdtes her i Byen i Juni, havde indbudt samtlige Præster og Lærere med »deres kvindelige Ledsagerinder« til en selskabelig Sammenkomst i Skoven, og at Mange havde efterkommet Indbydelsen. Senere meddeles, at Kronprinsen, den senere Kong Frederik den Syvende, som nylig var ankommen til Odense med sin anden Hustru, den 25de Juli sammen med hende aflagde et kort Besøg ved Foreningens Sammenkomst paa denne Dag.

Om 1842 fortælles, at Odense Sangforening den 28de Maj for første Gang samledes i Fruens Bøge. Det hedder: »Sangforeningen var det eneste Selskab, som afholdt 28. Maifesten« — den Dag, paa hvilken Stænderforfatningen blev given —. »Foreningen har bestemt, at den tvende Gange om Maaneden vil samles, og Hr. Kammerherre Benzon har velvilligt overladt den i Fruens Bøge værende Pavillon til Afbenyttelse.« Endelig fortælles, at »Kantor Mummets Døtreskole« efter endt Eksamen den 30te Juli havde en Sammenkomst i Fruens Bøge, at Lærerne, enkelte Censorer og nogle af Forældrene vare med, og at »Hr. Kammerherre, Ridder Benzon med sædvanlig Godhed havde overladt de smaa Gjæster Sommerforeningens smukke Lokaler«.

Man ser af disse Meddelelser, at ogsaa andre Foreninger begyndte at ty op i Fruens Bøge, og at enkelte Fester blev afholdte dersteds.

De Anliggender, som ere beslægtede med Fruens Bøge som Lystskov, staa i nær Forbindelse med Foreningen i denne og ere gaaede Haand i Haand med Udviklingen baade af Skoven og Foreningen.

I.

Forskjønnelser udenfor Skoven.

Det er ikke blot de selskabelige Sammenkomster, men ogsaa og om mulig endnu mere den lette og frie Adgang, som Fruens Bøge give Folk i Odense til at nyde Skovluft og Naturens Skjønheder, som giver Skoven dens Betydning. Skoven er et Forskjønnelsesanlæg i stor Stil, og det var derfor ogsaa i sin Orden, at Byraadet, da Byen kom i Besiddelse af Skoven, overgav Tilsynet med denne til Forskjønnelsesudvalget. Men at forskjønne og udvide Skoven er kun en Del af dette Udvalgs Virksomhed.

Dels for at give en fuldstændig Oversigt over dette Udvalgs Virksomhed og dels og endnu mere for at give et Overblik over, hvorledes det for 50 Aar siden saa' ud og nu ser ud i og omkring Odense med Hensyn til beplantede Spasereveje og Lystanlæg, kunde der være nogen Anledning til at medtage alle Forskjønnelser udenfor Fruens Bøge, men da de fleste af dem ikke have noget med Skovforeningen at bestille, skulle vi indskrænke os til en almindelig Omtale af, hvorledes det var før 1840 og blot nævne de Forskjønnelser, som have bidraget til, at Vejene til Skoven ere blevne skyggefulde. Indtil 1840 var Kongens Have det eneste Lystanlæg inde i eller rettere ved Byen. Fra Munke-Mølle og hen til Slusen løb vel den Gang ligesom endnu Filosofgangen, men

dels var den kun en kort Spaserevej, og dels var den ikke vel holdt. Ved St. Knuds- og St. Hans Kirke var der rigtignok høje Alléer, men de maatte helst have været borte, da de skjulte et Par af de faa Bygninger, som i deres Grundtræk vare skjønne. Det var Christian den Ottende, der fik de første Træer plantede, som have forskjønned Vejene til Odense. Efter hvad han paa sine Rejser havde set i Udlandet, fik han udvirket, at der i Begyndelsen af Trediverne af Vejvæsenet blev plantet Frugttræer paa lange Strækninger langs ved Hovedlandevejen imellem Nyborg og Middelfart. Endskjønt Tanken var smuk, førte Foretagendet dog ikke til noget betydeligt Resultat; man glemte nemlig at tage Hensyn til vort Klima, plantede desuden i daarlig Jord og gjorde intet omhyggeligt Valg af de Sorter, som plantedes. Nu staar kun et enkelt Eksempel, der med sænket Hoved sørger over sine bortgangne Søkende og ser skjævt til, at Skovtræer frodig vokse op paa de Hensovedes Plads. Endvidere var der før 1840 plantet den prægtige Allé, som fører til Kirkegaarden, nogle Trærækker inde paa selve Kirkegaarden og anlagt en beplantet Spaseregang fra Nonnebakken og over til Skrædderhuset ved Hjalles Vej, hvilken Vej løb langs med en Bæk; baade Bækken og Spaseregangen forsvandt ved Albani-Kvarterets Fremkomst.

De Plantninger, som ere blevne foretagne i Skovforeningens Tid, og som have nogen særlig Betydning for denne, eftersom de forskjønne Vejene imellem Byen og Skoven, ere: Anlægget ved Kirkegaarden, som blev paabegyndt omkring Aaret 1848. Dette Anlæg blev i Aarene 1870 og 71 ved en Allé forlænget op til Hedebacken; Diget sløjfedes og paa dettes Plads lagdes Gangstien.

Omkring Aaret 1880 fremstod Spaserealléen langs med Hunderup Vej til »Jægersminde« eller nærmeste Hus ind imod Odense ved den Ejendom, hvori der i nogle Aar til 1878 var Kaninopdræt. I Aar lade Lodsejerne denne Spaseregang forlænge, men paa den modsatte Side, idet de borttage Hegnet og paa dettes Plads anlægge et Trottoir.

Naar man i Almindelighed skal betegne det Fremskridt, som paa Forskjønnelsesomraadet er sket i og ved Odense, kan man

sige: før 1865, da Forskjønnelseudvalget begyndte sin Virksomhed, var der omtrent bar Bund, nu skyggefulde Alléer og Anlæg allevegne paa Byens Udkanter og nærmeste Vejstrækninger.

II.

Vejene til Skoven.

Naar vi med Glæde have fulgt de Kæmpefremskridt, som paa Forskjønnelsernes Omraade ere blevne gjorte i og ved Odense efter 1865, saa kommer man let til at formode, at der paa andre Enemærker, som ere beslægtede med eller staa i Forbindelse med Fruens Bøge, ikke findes Noget, som i Udvikling kan maale sig dermed, end sige overgaa dette, og dog turde dette være Tilfældet. Vi mindes, at H. C. Andersen i 1828 fortæller, at en holstensk Vogn om Søndagen holdt ved Nonnebakke for at age Folk til Skoven. Da en saadan Vogn nu næppe kjendes, skulle vi oplyse om, at den var en højhjulet Kurvevogn med mange Sæder; man kan derfor let tænke sig, at den ad den endnu ikke synderlig velvedligeholdte Vej maatte komme sneglende frem. Foruden denne Vej til Hunderup-Skov havde man Faaborg Landevej til Fruens Bøge, men paa denne var Færdselen til Skoven endnu mindre; thi den var kjedelig og bar, ja endnu i 1855 var Kjørselen der om Søndagen under Sammenkomsterne saa utilstrækkelig, at der stilledes 25 Rdl. til Bestyrelsens Raadighed for at faa Kjøretøjernes Antal forøget. Endskjønt der nu — se »Forskjønnelser« — er lagt Spaseregange langs med disse Veje, og der om Søndagen ruller en stor Mængde lette og elegante Kjøretøjer imellem Byen og Skoven, saa er det dog kun et Mindretal, som kommer til Skoven ad disse Veje. Om de to andre Veje og Færdselsmaader, som nu benyttes, drømte man end ikke i 1828, ja hvis Nogen havde gjort dette og fortalt sin Drøm, vilde man have sagt om ham, at han var gal. Men Springet fra den enkelte sneglende Holstensvogn til pilende Dampbaade og Jærnbane-tog hver halve Time fra begge Endepunkter er ogsaa saa stort, at man nok kan blive svimmel ved at tænke derpaa. Om Jærnbane-kjørselen skal der dog ikke siges meget, thi et Jærnbaneanlæg

imellem Odense og Svendborg var blevet et Tidsspørgsmaal, og Banen, er hverken for Skovens eller Foreningens Skyld bleven anlagt. Banen blev aabnet den 10de Juli 1876, og ved Fruens Bøge kom en lille Station, holdt i Schweizerstil.

Fra Stationen hen til Dansepladsen og den ny Holdeplads anlagdes en Indkjørsel til Skoven, og Tilkjørselen fra den Skovvej, som udgaar fra Ravnsgyden, førtes ogsaa hen til denne nye Indgang, medens Banelegemet paa flere Maader kom til at øve Indflydelse paa Skovens Afrunding og Udvidelse, men herom under Afsnittet »Fortættelse af Skovens Historie« osv.

En udførlig Omtale fortjener Dampbaadssejladsen, thi denne er etableret alene med Skoven og Besøget i denne, særligt Foreningens Sammenkomster, for Øje. Det Skjønne ved Odense er Aaen og dennes Omgivelser, og det er derfor naturligt, at de Minder fra Odense, som satte H. C. Andersen i digterisk Stemning, vare knyttede til Aaen; om Klokkedybet og Aamanden fortæller han saaledes, at man mærker, at man har Digteren for sig. Det er Fortidens og Eventyrets underlige Ting, han saa', naar han som Dreng laa henne ved Slusen og stirrede ned i de skummende Hvirvler, men et saadant Fremsyn, at han kunde øjne smaa Dampbaade, tæt besatte med pyntede Skovgjæster, havde han ikke, og det havde Ingen paa den Tid.

En mere digterisk skjøn Beskrivelse af Aaen og den Betydning, som den har faaet ved at blive den mest yndede Vej til Skoven, kan næppe tænkes, end den Skildring af en Flod, som Baggesen giver i sin »Labyrinth«, og derfor skal den her gjen gives: »En Flod i et Land er virkelig, hvad en Kone er i et Hus; svulmer den op, gaaer den over sine Bredder; er den herskesyg, vil den glimre; kort sagt, overskrider den sine Grænser, — da ødelægger den Alt omkring sig, og nøgne vantrevne Væxter sørge paa dens Kyster, bliver den derimod i sin Rende, flyder den sagtelig uden Larm, vever og ømladen i lettrillende Vover, blid og stille, med hvert Øjeblik til Smil beredte Huller i Kinderne, kyssende og ikke overfusende sin Bred, — da forskønner, beriger og velsigner

den Alt, som den venlige Mage ved sin Mands Side i Kredsen af fyrige Sønner og blufærdige Døttre.«

Nu siger man vel sagtens som saa, at Aaen, skjønt den er Fyns Hovedvandløb, ikke er en Flod, endsige Rhinen, som Baggesen tumlede sig paa, da han for 100 Aar siden samlede Stoffet til sin »Labyrinth«. Ganske vist, men Forskjellen ligger dog nærmest kun i den større og mindre Vandmasse. Odense Aa løber igjennem blomsterbestrøede Enge; dens Slyngninger imellem Huse, Haver, Skove og bakkede Højdestrøg kunne i Afveksling og malerisk Skjønhed godt maale sig med mangen en Flods Herligheder. Den bliver ikke ulig den smækre, smidige, bly smilende Ungmø, medens Floden bliver den fyldigere, alvorlige, bydende Husmoder, som Baggesen taler om. Det er derfor næsten at undres over, at ingen af vore stedlige Skjalde har fundet paa at besynge Aaen og en Tur op ad denne til Fruens Bøge. Det eneste Kvad af et nogenlunde lødigt Indhold, som vi i saa Henseende have fundet, findes i Nr. 200 af »Fyens Avis« for 1866, og dette skal derfor her gengives.

»Sagte, sagte Baaden gynger
Henad Aaens Sølvbælte,
Fuglen svagt i Busken synger,
Jord og Himmel sammensmelte.

Vandet glider ned fra Aaren,
Der kun langsomt sig bevæger,
Medens Aftens Dug, lig Taaren,
Blomsterflokken kjærlig kvæger.

Solen synker stolt og rolig
Hist bag Horizontens Skove,
Aftenklokken, fra Guds Bolig,
Klinger over Land og Vove.

Overalt er Fred og Hvile,
Kun mit Hjærte Fred maa savne;
Ak! dets Længsler rastløst ile
Frem, — og aldrig dog de havne.«

Men bort fra Lyrikens ubegrænsede Egne til Realismens banede Veje. Et storslaaet Syn paa den Betydning, som Odense

Aa mulig kunde faa som Vandvej til det Indre af Fyn, kommer frem i den Opgave, som Regeringen gav den i 1794 nedsatte Kommission, som skulde fremkomme med Forslag til at skaffe Odense en nærmere Adgang til Havet, end man da havde. Af de Punkter, hvorpaa Regeringen henledte Kommissionens Opmærksomhed, lød nemlig to saaledes: a) at undersøge, om Aaen ved at følge alle dens Krumninger kunde gøres seilbar til Odense for 8 Fod dybtgaaende Skibe, b) om »Suusaaen« — hermed menes naturligvis Odense Aa — »lige fra Arreskov og Brændegaards Sø kunde gøres seilbar for 3 til 4 Fod dybtgaaende Pramme, saa man ad denne Vej kunde bringe alle voluminøse Varer, som Tømmer, Brænde, Bark, Muur- og Tagsteen fra og til Indre af Øen«.

Vi skulle lige saa lidt dvæle ved denne Tankes Rigtighed og Udførlighed som ved at fortælle om, at Odense Aa virkelig en Gang har været Søvej til Odense; thi det Første vilde kun være at tærskke Langhalm, og om det Andet findes Oplysninger i andre Arbejder, som handle om Odense, navnlig i Hæftet »Søvejene til Odense«.

Tanken om at bruge Aaen fra Odense til Fruens Bøge til Lystsejlads ved Dampbaade er første Gang fremsat i Nr. 232 af »Fyens Avis« for 1865. Forud for denne Tankes Virkeliggjørelse ved et Aktieselskab gik dels Forsøg paa at befordre Folk ved en Hjulbaad, hvis Skovle bleve satte i Bevægelse ved Haandkraft, dels Bestræbelser af Enkeltmand for at faa en Dampbaad paa Aaen; de To, som hver for sig arbejdede i denne Retning, vare d'Hrr. Eefsen og W. Buckholtz, men ingen af dem fik Planen gennemført.

Bedre Held havde følgende Mænd, som saa optog Sagen: Kjøbmændene J. Hansen, Ingv. Sand, C. C. Bencke, Fabrikant Roulund og Kommissionær Rasmussen. Under 15de Marts 1882 fik de dannet et Aktieselskab med en Aktiekapital paa 4000 Kr. à Aktie 25 Kr., hvilken Kapital endnu samme Aar forøgedes til 10,000 Kr., og i 1885 til 15,000 Kr. Straks anskaffedes kun én Baad, nemlig »Kvik«, i 1883 »Pilen«, i 1885 »Odin« og 1886 »St. Alban«, desuden ejer Selskabet flere store Slæbebaade. Der kan

nu befordres indtil 400 Personer i Timen i hver Retning. Af Byen fik Selskabet Lov til at bygge Anlægsbroer nede ved Carls- haab og oppe i Skoven i nogen Afstand imod Nordvest for Sorgenfri; denne sidste flyttedes i 1888 til ud for Sorgenfri. Lige- ledes tillod Byen, at den midterste Del af Vandledningen over Aaen ved Allerupsgade maatte løftes saaledes, at Baadene, uden at Skorstenene toges ned, kunde sejle under den. Der havde først været Tale om at sænke Ledningen ned paa Bunden af Aaen. Byen forestod Ledningens Løftning, imod at Selskabet indbetalte 800 Kr. i Kæmnerkassen, og overlod det sin Muddermaskine til Aaens Uddybning paa de Steder, hvor Vandet ikke var dybt nok.

I Begyndelsen betragtede man Foretagendet næsten med samme Mistillid som den, hvormed man fulgte Fultons første Dampsejlsads paa Hudsons-Floden i 1807; og der syntes ogsaa at være nogen Grund dertil; thi snart gjorde Skruen Strike, snart var noget Andet i Vejen, og paa Bredderne stode Lodsejerne med knyttede Næver, fordi Bølgeslaget slikkede deres Jord bort. Ved Amts- raadets Mellekomst blev dog den Storm afreden, og Foretagendet kom lykkelig og vel i Havn. Det har nu ogsaa vist sig, at den Skade, som Baadene foraarsage ved Udhuling af Bredderne, ikke har meget at sige; den, som var tilføjet i 1889, blev takseret til 14 Kr., uagtet den beregnedes efter 50 Øre à □ Alen. De befordrede Personers Antal har efter Somrenes Beskaffenhed været meget forskjelligt; det har holdt sig imellem 80,000 og 120,000. Passager- priserne ere nu for en enkelt Tur 15 Øre for en Voksen og 10 Øre for et Barn, for en Dobbeltbillet 25 Øre for en Voksen og 15 Øre for et Barn, ved Abonnement sælges 24 Billetter for 2 Kr. 50 Øre, 12 for 1 Kr. 50 Øre. Samtlige Baade ere af Træ og byggede paa Fyn, medens alle Maskiner ere komne fra Stockholm. Sel- skabets Indtægter have i de senere Aar varieret imellem 10- og 12,000 Kr., og Udbyttet til Aktionærene har været fra 0 i 1883 til 19 pCt. i 1889. Selskabets Aktiver have en omtrentlig Værdi af 27,000 Kr. At dette gode Resultat er opnaaet, skyldes ikke mindst den nuværende Bestyrelse, som bestaar af Kjøbmændene Joh. Valeur som Formand og Ignatz Breum, samt Partikulier

Jensen. Forretningen ledes af forhenværende Navigationslærer Stotz; Personalet består af 4 Maskinister, 4 Styrmand og 2 Billettører.

Men ligner end Aaen i Regelen den stillfærdige Mø, som ovenfor er omtalt, saa har der dog ogsaa været Øjeblikke, hvor den har været den herskesyge, lunefulde Kvinde, som Baggesen taler om. Den har saaledes to Gange, sidste Gang i Vinteren 1879—80, bortskyllet den tidligere Trægangbro imellem Skovene, og i 1884 brød den igjennem ved Siden af Slusen ved Munke-Mølle; Lukningen af dette Gjennembrud var forbundet med ikke ringe Vanskeligheder og Omkostninger og medførte en Proces, som endnu ikke er endt. Løbet fra Slusen til Langebro blev reguleret i 1883, og i 1886 blev den gamle Langebro, som var af Træ, afløst af en ny Jærnbros, som lagdes lidt længere imod Syd, og Vejen forlagdes ogsaa saaledes, at den nu gaar i lige Linie ud foran Klaregade, hvilket foranledigede et Magelæg med Mølleren, som derefter begyndte at opfylde den Del af Øen, som strækker sig fra Broen hen til Slusen, for der at vinde Byggepladser. Vi ville nu ikke følge Aaen paa dens fortsatte Løb igjennem Byen, men vende os til den anden Side for der at finde de Broer, som høre med til Beskrivelsen af Aaen som Vandvej til Skoven.

I 1880 lagdes Gangbroer fra Klaregade og Holsedore til Filosofgangen, og i Aar vil der blive bygget en lignende i Nærheden af Carlshaab — I 1880 tilbød Foreningen i Fruens Bøge at give Byen 5000 Kr. til Anlæg af en Jærnkjørebro over Aaen imellem Fruens Bøge og Hunderup-Skov, samt til Udvidelse af de i den Anledning nødvendige Vejanlæg. Byraadet svarede, at det i 4 Aar fra 1881 vilde give 500 Kr. aarlig af det Benzon - Gersdorffske Legat og tilskyde Resten af Kæmnerkassen. Overslaget over Broen var paa 9,500 Kr., men Broen tilligemed Vejanlægget kostede 10,769 Kr. 64 Øre. Broen leveredes af Firmaet »Union« i Dortmund og var færdig i 1882. Da Skovforeningen havde stillet den Betingelse, at Broen ikke maatte blive benyttet til Kjørsel, før Vejen igjennem Skoven og til Hunderup var bleven saaledes udvidet, at Kjørselen der ikke

blev farlig og generende for Fodgængerne, indledes snart Underhandlinger med Lodsejerne om Jordafstaaelse, men disse førte den Gang ikke til noget Resultat. Skovforeningens Bestyrelse anmodede derfor i 1887 Byraadet om paa ny at gjøre Skridt til, at den ret smukke Bro kunde blive benyttet som Kjørebro. Til dette Øjemeds Opnaaelse henledes Opmærksomheden paa den Gyde, som forbinder Hunderup- og Hjalles-Vej med hinanden, og med den for Øje indledede Byraadet paa ny Underhandlinger med vedkommende Lodsejere; under disse viste det sig, at den ønskede Udvidelse vilde koste omtrent 13,000 Kr., og da man fandt, at dette var et for stort Offer at bringe, opgav man indtil Videre Tanken om Vejenes Udvidelse, saa at Broen som hidtil kun vil blive benyttet af Fodgængere og til at kjøre Hø fra Engene og Træ fra Skoven. — Af Smaating kan endnu bemærkes, at Foreningen i 1871 begyndte at vande Faaborg-Vejen op til Skoven, fordi Kaperkjørselen var tiltagen i en betydelig Grad; man ophørte med Vandingen, da den sydfynske Jærnbane var bleven aabnet i 1876. Anlægget af denne Bane i 1875—76 medførte, at Skovvejen fra Ravnsgyde blev meget opkjørt, hvorfor Foreningens Bestyrelse anmodede Jærnbanebestyrelsen om igjen at istandsætte den. Da der kjørtes uforsvarligt fra og til Skoven, overdrog i 1876 Skovforeningens Bestyrelse Tilsynet med Kjørselen til Politiet, for hvilket Tilsyn Foreningen aarlig giver 50 Kr. Fra 1840 til henimod 1860 spaserede de Fleste til og fra Skoven, derefter blev Kaperkjørselen dels fra Flakhaven og dels fra Søndergade livligere og livligere, men i denne har senere Jærnbanen fra 1876 og Dampbaadene fra 1882 gjort betydeligt Afbræk.

III.

Fortsettelse af Skovens Historie og Beskrivelse, samt Foreningens Forhold til denne og dens Ejere.

Man kan ikke skrive den Forenings Historie, som har haft sin Samlingsplads i Fruens Bøge, uden ogsaa at medtage Skovens

Historie, de to høre nøje sammen; thi ikke blot har en lille Plet altid været Foreningens Hjem, men Skoven i dens Helhed har været tilgængelig for Medlemmerne ligesom for Alle og Enhver, og til Gjengæld har Foreningen udenfor Sammenkomsterne givet Alle Adgang til sit Omraade, som udenfor Sammenkomsterne kun er Dansegulvet. Et Par Somre holdt Bestyrelsen Gulvet afspærret, men det vakte saa megen Uvillie, at man snart opgav denne Forholdsregel.

Fruens Bøge er rimeligvis kun en Levning af en større Skov, som har strakt sig imod Vest. Da man der som andet Steds planløst huggede væk, lod man den Strimmel blive tilbage, som strakte sig langs med Aaen. At denne Strimmel er gammel Skov, skjønnes af de ikke faa Kæmpebøge og Ege, der endnu ere tilbage; ja disse enkelte. Eksemplarer synes at være gamle nok til at have set Christian den Fjerde tankefuldt vanke omkring imellem dem i deres pure Ungdom, da han i Sommeren 1627 opholdt sig paa Dalum Kloster, medens de Kejserslige hærjede paa Halvøen, og Danmarks Lykkestjerne begyndte at dale. Det meste af Skoven er dog langt yngre. Skoven er nu en Fredskov ligesom al anden Højskov, der fandtes 1805. — I den Tid, da Skoven hørte til Christiansdal, fik den ingen forstmæssig Behandling; men den var desuagtet ingen almindelig Naturskov; thi foruden de Gange og de Plæaneanlæg, som Foreningen havde bekostet, var der af Ejeren før 1840 opført det norske Trælysthus, anlagt en romantisk Gang langs med Bækken ved Vandfaldet, Sneglebakken formet, og de Borde og Bænke vare anbragte, som ere omtalte paa Side 11. Den forstmæssige Behandling fik Skoven først, da Byen kom i Besiddelse af den; mangan ærværdig knudret Bøg have Ikkesagkyndige med et Suk set ligge Lig ved Siden af den sørgende tilbageblevne Stub; men desuagtet kan der ikke være Tvivl om, at Skoven behandles forstmæssig overensstemmende med sin Bestemmelse som fredet Lystskov, og at den som saadan passes godt, derom vidner, at den ikke længere er undergivet Forstvæsenets særlige Tilsyn. Forskjønnelsesudvalget lader dog hvert Aar Statens Forstmand, Skovrider Bloch, Langesø, her udvise de Træer, som skulle fældes. Skoven kan man nu

dele i gammel og ung Skov; den sidste findes ikke blot paa de Arealer, som senere ere blevne erhvervede og beplantede, men ogsaa inde imellem de gamle Træer, hvor Plantninger af Løv- og Naaetræer nu kappes om at komme op i Højde med dem, som have givet dem Ly og Læ.

De gamle Træer ere især Bøge; dog findes ogsaa enkelte Ege-, Ælme-, Birke- og Lærketræer, og nede ved Aaen hen imod Indgangen fra Faaborg Landevej er Bestanden Elle. — Vende-punktet i Skovens Historie er dens Overgang til Odense By, og derfor skal denne Overdragelse udførligere omtales.

I 1868 indvalgte Oberst Vaupell i Skovforeningens Bestyrelse, hvorefter han var Foreningens Formand til 1876. Han var en jævnlig og velset Gjæst paa Christiansdal, og under sine Besøg dersteds bragte han Foreningens Ønsker paa Omtale. Da Bestyrelsen den 13de Maj 1868 aflagde Besøg paa Gaarden for efter gammel Skik at udbede sig Tilladelse til, at Sammenkomsterne maatte begynde, og at Kammerherren med Familie vilde beære den første Sammenkomst med sin Nærværelse; gav Ejeren Tilsagn om, at Skoven skulde blive stillet til Foreningens Afbenyttelse ogsaa efter hans Død ligesom hidtil, og i Henhold til dette mundtlige Løfte tilstillede Kammerherren under 15de Maj samme Aar Foreningens Formand en Deklaration, som blev thinglæst under 25de Juni 1868. Da det er dette Dokument, hvorpaa Foreningens Bestaaen er bygget, skal det her gengives.

»Aar 1868 Torsdagen den 25de Juni blev inden Odense Herredsting under L.-Nr. 596 læst følgende Document. — Idet jeg herved bringer den meget ærede Besyrelse for Selskabet »Foreningen i Fruens Bøge« min venligste og forbindtligste Tak, for den mig idag overbragte hæderlige Indbydelse til at bivaane Selskabets første Sammenkomst iaar den 1ste Juni, og idet jeg højilgen maa beklage, at min temmelig fremskredne Alder i Forbindelse med et længere Sygeleje, berøver mig Haabet om, efter Ønske at kunne deltage i denne Glædesfest, tillader jeg mig, i Henhold til Indholdet af vor Samtale idag ved disse Linier, skriftligen at udtale for Dem som Selskabets Direction, hvad jeg oftere

haver glædet mig ved mundtligen at kunne yttre for flere af dettes Medlemmer. Disse Yttringer formener jeg, i muligste Korthed, at kunne gjengive saaledes: a) At det er, saaledes som det altid haver været, mit inderligste Ønske og mit tillidsfulde Haab, at denne Forening, der under deres ugentlige Forsamlinger oplevede ved Musik og Dands, udbrede Glæde, Munterhed og sand Tilfredshed saavel iblandt de Ældre og Bedagede, som iblandt Børn og den dandselystne Ungdom, naar den under Bøgenes skyggefulde Top finder Vederkvægelse for Daglivets Møie og Besværligheder og saaledes i en lang Række af Aar fra Generation til Generation betragte Fruens Bøge som en kjær Samlingsplads for dens Sommers Forlystelser. b) At disse Sammenkomster ogsaa for min Familie og mig, som for Enhver, der om Søndagen glæde os ved deres Nærværelse paa Christiansdal — have noget saa Tiltalende — saa Indbydende til Glæde og Munterhed, at jeg villigen erkjender: at det er mig, der skylder Selskabet Tak, fordi det haver efterkommet mit Ønske om at vælge Skoven til Samlingsplads, og at den ubetydelige Velvillie, jeg haver seet mig istand til, ved denne Leilighed at lægge for Dagen saaledes i fuldeste Maal er mig tidobbelt erstattet. c) For derfor at give Selskabet et fuldstændigt og talende Beviis paa disse Udtalelsers fuldstændige Overensstemmelse med den rene Sandhed, saa beder jeg den ærede Bestyrelse paa Selskabets Vegne, herved at modtage mit skriftlige Tilsagn om, at jeg berettiger dette til, nu og i Fremtiden saalænge dette maatte ønske det, saavel i min og Familiens Besiddelsestid, som ogsaa ved en mulig Afhændelse af Skoven til Andre — at have deres ugentlige Sammenkomster om Sommeren i denne i samme Udstrækning, som nu i en ikke kort Aarrække have fundet Sted, og til at hævde denne Ret i Henhold til denne Skrivelses Indhold, imod Enhver, der af Uvidenhed om en saadan Bestemmelse i min sidste Villie maatte vilde forhindre Saadant. Sluttelig finder jeg det i sin Orden, herved tillige at bemærke, at jeg under 9de hujus haver meddeelt Hr. Sporevei-Entrepreneur Larsen en be- tingelsesviis Concession til Anlæg af en Sporevei, enten til Rund- delen foran Sorgenfrie allene, eller om det maatte ønskes til

Dandsesalen — alt i det Haab og den Forventning, at en saadan efter sine Udtalelser turde være ønskelig og i Selskabets Interesse. Med dette Ønske, at denne Skrivelse maa optages som et Beviis paa min Interesse for Foreningens fremtidige lykkelige Bestaaen i en lang Fremtid, og bleven mig som dets hengivne Medlem i venlig Erindring tegner jeg mig*). Christiansdal den 13de Maj 1868, ærbødigst Benzon. — Høivelbaarne Hr. Oberst Vaupell, Ridder af Dannebrog D. M. p. p. p., og Hr. Grosserer Chr. Faber som Bestyrer af Selskabet i Fruens Bøge i Odense.« — »Undertegnede Bestyrelse udbeder sig nærværende Dokument thinglæst inden Odense Herredsting med Hensyn til den Foreningen i Fruens Bøge under Litr. c. hjemlede Ret til om Sommeren at afholde sine ugentlige Sammenkomster i Bøgeskoven m. v.

I Bestyrelsen for Foreningen i Fruens Bøge d. 18. Juni 1868.

O. Vaupell. J. C. Dreyer. J. Waidtløff. Chr. Faber.

C. Lendorf. Boldt.*

»Udskriftens Rigtighed bekræfter:

Odense Herredskontor den 7de Februar 1876.

C. Dahlerup.*

Da det vil være passende her at give et Begreb om den Mand, som Foreningen skylder saa meget, skulle vi ved en kort Omtale og et Portræt af ham føre ham frem for Læserne saaledes, som han var paa den Tid, da han udstedte Deklarationen. Kammerherre Benzon var en høj, statelig Skikkelse med et intelligent Ansigt; i de sidste Aar af sit Liv var han svagelig, noget krumbøjet, men man saa ham dog jævnlig trippe ind til Odense. Endskjønt han var Hofmand og i sine yngre Dage havde været Omgangsven af Christian den Ottende baade som Guvernør og Konge, kunde han dog nok sætte sig ind i den jævne Mands Tankegang og samtale med Hvilken som helst.

---

*) Alle Gjengivelser under Anførselstegn ere baade med Hensyn til Indhold, Stil og Retskrivning i nøjagtig Overensstemmelse med Originalerne.

I et Møde den 10de Juni 1875 tog Foreningens Bestyrelse den Beslutning at følge den da Hensovede til Graven, at lægge en Krans paa hans Kiste og at lade Foreningens Musikkor udføre Sørgemusikken.

Kammerherre Christian Benzon.

I 1877 fremkom Foreningens Bestyrelse med Forslag om at rejse et Mindesmærke for ham i Fruens Bøge. Tanken fandt Bifald paa en Generalforsamling, som bemyndigede Bestyrelsen til at gjøre Skridt i saa Henseende. Den erhvervede derefter Udkast til et saadant Mindesmærke hos Billedhugger Evers, og Byraadet gav Tilladelse til, at dette maatte blive opstillet imellem Musikpavillonen og Dansegulvet. Hr. Evers fremsendte fire Udkast: et, som viste en Bronzebuste til 3300 Kr., dito af Zink til 2800 Kr., begge paa Granitfod, do., ligeledes af Zink, men paa Sandstensfod, til 1800 Kr., og endelig et Granitmonument med Portræt-

medaillon af Marmor til 2500 Kr.; Bestyrelsen anbefalede Nr. 3. Disse Udkast bleve forelagte en extra Generalforsamling den 3dje Juli 1877. Fra flere Sider taltes imod et saadant Mindesmærke, hvorimod der var Stemning for at hædre den Afdøde ved en historisk Mindetavle, hvortil der bevilgedes 500 Kr. Dette Forslag blev vedtaget med 45 Stemmer imod 32. En saadan Mindetavle er imidlertid ikke bleven anskaffet; maaske turde nærværende Festskrift blive betragtet som en saadan.

Efter Kammerherrens Død erfarede Foreningens Formand, Oberst Vaupell, at Arvingerne ikke vare uvillige til at sælge Skoven. Der rettedes derefter skriftlig Forespørgsel til Arvingerne, om dette var Tilfældet og om de Betingelser, hvorunder Skoven kunde faas. Samtidig fremkom Borgmester Mourier i Byraadet med Forslag om at købe Skoven til Byen, og da Forslaget vandt Bifald, traadte Foreningens Bestyrelse tilbage. Underhandlingerne førtes af Kancelliraad Borch og Etatsraad W. Petersen, som af Byraadet vare blevne bemyndigede til ikke blot at købe Fruens Bøge, men ogsaa det Areal, som laa imellem Skoven og Jærnbanen, den Del af Hunderup-Skov, som hørte til Christiansdal, og Engene imellem begge disse Skove. Arvingerne forlangte 53,000 Kr. og desuden for Afstaaelsen af Herlighedsretten til Skovlyst 1500 Kr. Det Areal, hvorom der var Tale, omfattede 53 Tdr. Land med følgende Ejendomme:

Hedehuset, Skyttehuset, Sorgenfri, bygget i 1851 og den dertil hørende Dansepavillon i 1869, Pavillonen ved Dansepladsen, Carls-lund, bygget i 1871, det røde Hus, Skovlyst og Bøgeskovhuset i Hunderup-Skov, hvilke Ejendomme tilsammen vare assurede til 17,740 Kr. og gave en Nettoindtægt af 1140 Kr. om Aaret. Endskjønt Byraadet erkjendte, at den forlangte Kjøbesum var for høj, og at 50,000 Kr. var en meget god Betaling, bekvemmede man sig dog, for at bevare Skoven for Byen, til at give de forlangte 53,000 Kr. Denne Beslutning toges i Byraadet den 8de Oktober 1875 med 13 Stemmer imod 6.

Samme Aar købte Borch, Dreyer og Christophersen paa Auktion $5\frac{1}{2}$ Td. Land af Dalum Præstekalds Jorder for en Kjøbe-

sum af 2500 Kr. og en aarlig Afgift af 2 Tdr. Byg pr. Tønde Land; endvidere havde de afkjøbt Gartner Petersens Arvefæsteret til Skovlyst for 10,000 Kr., hvorefter de tilbøde Byraadet disse Ejendomme under samme Betingelser, hvorpaa de havde kjøbt dem, hvad dette ogsaa gik ind paa med 10 Stemmer imod 6. Stiftsøvrigheden modsatte sig imidlertid Kjøbet af Præstegaardsjorden, medmindre Salgssummen forhøjedes til 3000 Kr., hvad Byraadet saa ogsaa gik ind paa. (Kort over Fruens Bøge og den nævnte Præstegaardsjord findes i Byraadets Forhandlinger for 1875, og et lignende i formindsket Maalestok i Biskop Engelstofts anden Ud-gave af Odense Bys Historie.)

Efter Kjøbet begyndte Underhandlinger med Fæsterne af de nævnte Huse, hvilke Underhandlinger førte til, at de fra Arvefæstere blev Fæstere paa Livstid. (Saavel de ældre Fæstebreve, som vare udstedte af Ejeren af Christiansdal, som de nye, der ere udstedte af Odense Kommune, findes i Byraadsforhandlingerne for 1876 og senere Aargange.) Fæsteren af Huset ved Dansepladsen, Chr. Hansen, afkjøbtes Fæsterettigheden imod en aarlig Afgift af 600 Kr., saa længe begge Ægtefolkene leve, og 450 Kr., naar den ene afgaar ved Døden. Af dette Fæstebrev ses, at Kammerherren i 1845 havde tilbygget 3 Fag. Endvidere forekommer i dette Dokument Følgende: »Fæsteren har Lov til at beværte Borgere og Embedsmænd fra Odense og Omegn med The og andre Forfriskninger, men Udskjæk til Haandværkssvende og Drengene samt Tjenestefolk skal være aldeles forbudt«; endelig siger Fæstebrevet, at han — Fæsteren — skulde passe Skoven. Ved Ordningen af de nye Fæsteforhold henlagdes enkelte mindre Arealer, som havde hørt til Fæsteejendommene, til Skoven for tilligemed den fra Dalum Præstekald kjøbte Parcel at blive beplantede, og flere af disse Plantninger ere allerede komne godt frem. En Skovfoged blev ansat og fik Bolig i den røde Restaurationsbygning, som omdannedes til Beboelse og Opbevaring af Skovforeningens Inventar; Skovfogden fik ogsaa Tilsyn med Byens øvrige Anlæg og Forskjønelser, om hvilke der er fortalt paa Siderne 21 og 22. Skovlyst udlejedes til en Fru Struve for 650 Kr. og Pavi-

lonen til Konditor Rasmussen for 900 Kr. Der var blevet nedsat et Udvalg til at ordne alle disse mange tildels indviklede Overdragelser. Skjødet paa Skoven underskrevs den 28de Januar 1876, og i dette er indført, at Byen skal respektere de Rettigheder, som Foreningen har faaet ved Deklarationen af 15de Maj 1868. Af dette Skjøde ses ogsaa, at Ejeren af Rikkeminde vedblivende skal have Tilladelse til Kjørsel igjennem Skoven til sin Eng paa den anden Side af Aaen under de laadne Bakker. Nu gaar denne Kjørsel over den nye Bro imellem begge Skovene, men tidligere kjørte man tværs igjennem Aaen, og man ser endnu udfor Skydepavillonen flere af de store Sten, hvorover der kjørtes.

Skovudvalget fremkom i 1876 med Forslag til, at Foreningen skulde henlægge sine Sammenkomster til en Hverdag, medmindre den vilde anlægge et Dansegulv paa et andet Sted i Skoven; Søndagsfornøjelserne skulde saa være tilgængelige for Alle og Enhver imod en fastsat Entré, hvilken ogsaa skulde betales af Foreningens Medlemmer. Iblandt de Fornøjelser, som der var Tale om, at Byen vilde arrangere, vare ogsaa Forestillinger paa et Sommertheater, som skulde opføres. Dette Forslag modsatte Foreningen sig ved at hævde, at den havde en hjemlet Ret til Sammenkomster om Søndagen, og ved, at Foreningen ved denne Henlægning vilde blive en Klikkeforening. Som en Følge af denne Modstand vedtog Byraadet, at Alt skulde blive ved det Gamle.

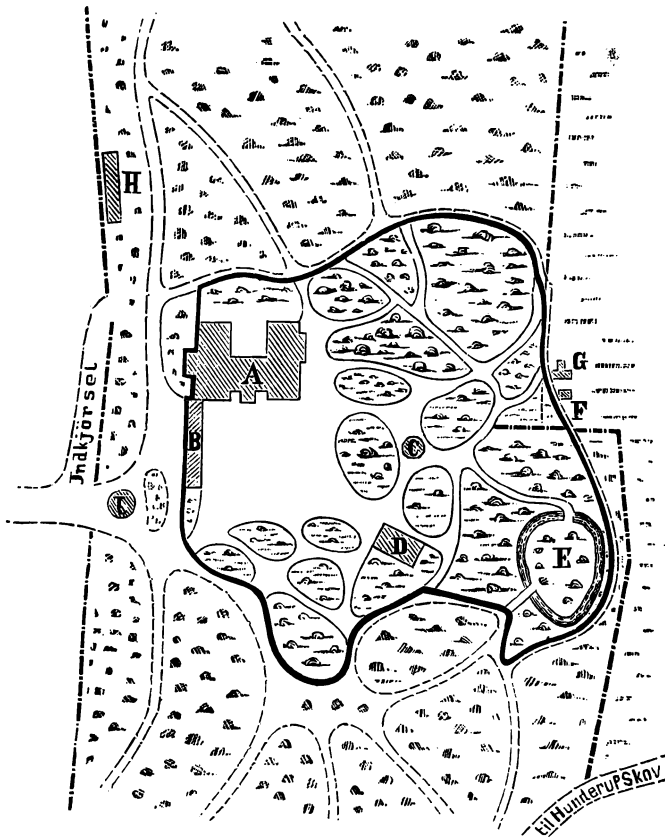
I 1877 henlagdes Skoven fra Odense Herred til Odense Kjøbstad og opløstes Skovudvalget, hvorefter Ledelsen af Skovens og Jordernes Drift henlagdes henholdsvis under Forskjønnelsesudvalget og Markudvalget. — Pastor Holm i Dalum vilde have Gangstien gjennem Præstegaardens Have nedlagt, hvad der ledte til Underhandling, som afsluttedes med, at Gangstien ovenfor Haven skulde vedblive, medens der skulde sættes Laager baade for Nedgangen til Haven og for Indgangen til Anlægget paa den anden Side af Gangstien ud imod Ravnsgyde; for Vagthold skulde Præsten aarlig have 20 Kr. Denne Overenskomst er tiltraadt af den nuværende Præst i Dalum. Endelig fik i dette Aar — 1877 — det forenede Skydeselskab en Plads paa 7 Skpr. Land anvist for 15 Aar til

Skydeøvelser mod en aarlig Leje af 200 Kr. Banen blev lagt langs med Skovens Rand udfor Pavillonen. Til Fruens Bøge flyttedes saa ogsaa i 1879 Selskabets store Pavillon, men denne fik Plads oppe ved Vejen imellem Stationen og det røde Hus. Denne Pavillon er paa en Maade et Minde om den Mand, som først udvirkede Tilladelse til, at Publikum fik en begrænset Tilladelse til at maatte komme i Fruens Bøge, nemlig Snedkermester, Kaptejn Chr. Hansen (se Side 10); han har nemlig givet Tegningen til denne Bygning. Pladsen til denne Pavillon afgaves uden Betaling, men det blev bestemt, at Værten i Skovlyst ogsaa skulde være Selskabets Vært, og at denne maatte bruge den paa de Dage, Selskabet ikke holdt Sammenkomster. Kegelbanen ved det røde Hus flyttedes af Skjønhedshensyn over paa den anden Side af Vejen til det Sted, hvor den nu er; i Erstatning gaves 230 Kr.

I 1881 købte Byen den Engparcel, som tilhørte Proprietær Møller til Bøgedal; den laa omgivet af Byens Enge nede ved Aen udfor Pavillonen; den havde et Fladefang af $1\frac{1}{2}$ Td. Land og kostede 3700 Kr.

1882 blev et Mærkeaar i Skovens Historie; thi i dette begyndtes og afsluttedes de Forhandlinger om Opførelse af den nye store Pavillon som den nu staar, og som med sit Taarn i større Afstande viser, at her er Stedet, hvor Livet i Skoven pulserer. Udgifterne ansloges til 48,000, hvoraf Foreningen tilbød at betale 20,000 Kr. De væsentligste Punkter i Overenskomsten imellem Foreningen og Byraadet vare: Foreningen nedriver den gamle Pavillon, afstaar Restaurationsbygningen til Byen, opfører den nye Bygning efter den af Arkitekt Monberg med nogle af Stadsingeniøren gjorte Ændringer forfattede Tegning, og faar af Byen et Tilskud af 24,000 Kr. og Materialierne i den gamle Pavillon. Byen bliver Ejer af Pavillonen, vedligeholder den og oppebærer alle Indtægter af den, men bærer naturligvis ogsaa alle Byrder. Foreningen faar Ret til ligesom i den gamle Pavillon én Gang ugentlig at holde sine Sammenkomster der, og under disse at lade et vist Omraade afspærre ved Betjente, hvilket Omraade derefter blev afgrænset, saaledes som efterfølgende Kort viser.

Til dette Korts Forstaaelse skal kun bemærkes, at Grænsen for Foreningens Omraade er angivet ved den tykke Streg, og Grøften omkring Sneglebakken ved en Skraffering.

Kort over Foreningens Omraade.

A. Pavillonen.	F. Maskinhuset.
B. Tilskuertribunen.	G. Skydehuset.
C. Musikpavillonen.	H. Hestestalden.
D. Skovfogedboligen.	I. Frihedsstøtten.
E. Sneglebakken.	

Udenfor Sammenkomsterne skulde Pavillonen, det angivne Omraade og alt paa samme værende Inventar, endskjønt dette

tilligemed Dansegulvet og Musikpavillonen vedblev at være For-
eningens særlige Ejendom, være til Afbenyttelse for Alle og Enhver.
Denne Overenskomst billigedes i Byraadmødet den 20de Decbr.
1882 og findes i Tillæget til Byraadsforhandlingerne for 1882; den
thinglæstes den 17de April 1883, saa den har samme bindende
Kraft som den under 25de Juni 1868 thinglæste Deklaration. For-
eningen tiltraadte Overenskomsten i en extra Generalforsamling den
7de August 1882.

Arkitekt Monberg overtog Bygningens Opførelse for 40,500
Kr. og den gamle Pavillon, men efter Overenskomst med Ved-
kommende indtraadte Murmestrene H. F. Andersen og Lund og
Tømremestrene Ph. Møller og Becker i Kontraktsforholdene,
hvorefter han — Monberg — fik Tilsynet med Opførelsen. Byg-
ningen opførtes i Vinteren 1882—83 og i Foraaret 1883.

Hele Bygningen er af Grundmur med Beton-Fundamenter
og fremspringende Tage; Gavlene ere udstyrede med udskaarne Træ-
forsiringer. Murene ere af røde Mursten med pudsede graa For-
siringer; Taget dækket med Skifer. Bygningen bestaar af 2 paral-
lelt løbende 1-Etages Fløje med 10 Al. høje Mure, og disse Fløje
ere i den søndre Ende forbundne ved et Taarnparti, der vender
mod den aabne Danseplads. De to Fløjbygninger ere hver $43\frac{1}{2}$
Al. lange og $18\frac{1}{2}$ Al. dybe, og Taarnbygningen er $20\frac{1}{2}$ Al. lang og
19 Al. dyb. Selve Taarnet, hvis Murværk er $8\frac{1}{2}$ Al. i Firkant og
23 Alen højt, har en forgyldt Fløj, som er 6 Al. høj. Foran Hoved-
façaden og den ene Fløjbygningens østlige Side (ned mod Koncert-
Estraden) er anbragt en 4 Al. dyb Veranda, som dækkes af et
Zinktag, baaret af Jærnsøjler. — Imellem de 2 Fløjbygninger er
en Gaardsplads, c. 400 Kv.-Al., med Betongulv.

I Bygningen findes følgende Lokaler:

Den vestre Fløjbygning:

1. en Festsal, 36 Al. lang, 17 Al. bred og 13 Al. høj med
hvælvet Loft;
2. for Enden af Salen 2 Aftrædelsesværelser for Damer og
Herrer, hvert 42 Kv.-Al. og $4\frac{1}{2}$ Al. højt;
3. et Orkester, indrettet over Aftrædelsesværelserne.

Taarnbygningen:

4. et Værelse, c. 42 Kv.-Al., udelukkende til Raadighed for for Skovforeningen;
5. i Taarnets 2den Etage en Niche med Balkon foran, afgivende Plads for 25 Musici;
6. et Værelse, c. 46 Kv.-Kv., til Garderobe for Damer;
7. et Værelse, c. 40 Kv.-Al., til Garderobe for Herrer;
8. et Restaurations- eller Konditorilokale, $20\frac{1}{2}$ Al. langt, $11\frac{1}{2}$ Al. dybt og $8\frac{1}{4}$ Al. højt.

Den østre Fløjbygning:

9. et Restaurations- eller Konditorilokale, $20\frac{1}{2}$ Al. langt, 17 Al. dybt og $8\frac{1}{4}$ Alen højt. med
10. et Buffetrum, $7\frac{1}{2}$ Al. langt, $6\frac{1}{4}$ Al. dybt og $8\frac{1}{4}$ Al. højt;
11. en Spisestue, $14\frac{1}{2}$ Al. lang, $8\frac{3}{4}$ Al. dyb og $8\frac{1}{4}$ Al. høj;
12. et Arretningsværelse, c. 28 Kv.-Al.;
13. Fadebur og Spisekammer, tilsammen c. 33 Kv.-Al.;
14. et Køkken, c. 80 Kv.-Al.;
15. 2 Værelser, hvert c. 45 Kv.-Al., til Værtens private Benyttelse;
16. Loftsværelser (ligeledes);
17. Kjælderplads, c. 350 Kv.-Al. for Konditori, Vinkjælder, Ølkjælder, Viktualiekjælder og Vaskehus.

(Mere om Pavillonen og Foreningens Forhold til denne findes i det Afsnit af »Foreningens indre Anliggender«, som har »Foreningens Ejendele« til Overskrift.)

Omdannelsen af den tidligere Restaurationsbygning til Skovfogedbolig og Materialhus kostede 900 Kr., som Byen betalte. Værten i den nye Pavillon, som ogsaa afgiver Beboelseslejlighed, giver i aarlig Leje 1700 Kr.

I 1883 fik Værten i Bøgeskovhuset Tilladelse til at bygge en Dansepavillon.

Den 20de Juni 1888 afsløredes den lille Frihedsstøtte, som staar foran Indgangen til Skoven paa det Sted, som paa Kortet er betegnet med Bogstavet I. Dens Anskaffelse skyldes et Udvalg, som var blevet dannet i Anledning af Hundrearsfesten for Stavns-

baandets Løsning. Mindesmærket har følgende Indskrift: »Den 20de Juni 1888. Kongen skjænkede Bonden Frihed, og Fædrelandets Lykke blomstrede. Taknemlige Danske rejste dette Mærke den 20de Juni 1888 til Minde om Stavnsbaandets Løsning.« — Samme Aar, 1888, afstod Fæstersken af Skyttehuset Fæsteretten til 6½ Td. Land for 4800 Kr., hvilken Sum var en høj Betaling, da hun kun havde Livsfæste, men da det var Forskjønnelsesudvalget om at gjøre, at Byen kom i Besiddelse af dette Fladefang for paa hele Strækningen at faa Skoven udvidet lige til Jærnbanen, tilbød Udvalgets ihærdige Medlem, Brygger cand. pharm. Schjøtz, at give 2000 Kr. for straks at faa Raadighed over denne Jord, som endnu samme Aar blev beplantet og anlagt som Lystskov.

Allerede i 1885 begyndte man at tale om at faa en bedre Belysning, og Opmærksomheden henleddes da paa at faa Gasbelysning ved, at der lagdes en Ledning fra Odense Gasværk til Dansepladsen i Skoven. Da en saadan Ledning blev anslaaet til at ville koste 5000 Kr., som Gasværket næppe vilde betale, og man frygtede for, at en mulig Utæthed ved Ledningen vilde have en meget skadelig Indflydelse paa Træernes Rødder, opgav man denne Plan; en noget bedre Belysning opnaaedes derimod ved, at der tilvejebragtes en stærkere Luftstrøm i de 28 Petroleumslamper, som da havdes, hvad der kostede 84 Kr.

Da det elektriske Lys i en Række af Aar havde gjort store Fremskridt og vundet megen Udbredelse, mente Bestyrelsen, at Odense burde hævde sit gamle Ry som Landets mest fremmelige Provinsby, og fremkom derfor paa Generalforsamlingen den 4de Oktbr. 1888 med Forslag om at indføre elektrisk Belysning ved Foreningens Sammenkomster. Forslaget blev enstemmig vedtaget, og der bevilgedes 8000 Kr. til sammes Fremme. Det overdroges derefter Firmaet Schuckert & Komp.s Repræsentent for Danmark, Hr. Ludvig Lund i Kjøbenhavn, at udføre Anlægget, hvilket derefter blev afleveret færdig i Foraaret 1889.

Det elektriske Bygningsanlæg findes i ét i Skovens Udkant beliggende, grundmuret Maskinhus og bestaar af en Schuckerts Dynamomaskine paa 52 Amp. med tilhørende Maaleapparater etc.

Drivkraften leveredes ved en hos Firmaet M. P. Allerup bygget Dampmaskine paa 10 indicerede Hestes Kraft. Dampkjedlen, der ligeledes er leveret af samme Firma, er en Rørkjedel, særlig bestemt til hurtig Opfyring.

Fra Maskinhuset føre 2 dobbelte Ledninger til Pavillonen og Dansepladsen. Ved sidstnævnte er der anbragt 2 Buelamper, hver med en Lysstyrke af 1200 Normallys.

Pavillonen med tilhørende Veranda og Altan oplyses med 4 Buelamper, hver med en Lysstyrke af 6—800 Normallys, og 47 Stkr. Glødelamper, hver med en Lysstyrke af 16 Normallys. Samtlige Ledninger ere omhyggelig monterede og nedlagte i Trælister, der atter ere anbragte paa Porcellæns Isolatorer, saa en Ødelæggelse af Ledningerne paa Grund af Fugtighed ej er at befrygte.

Endelig bliver i Jubelaaret Pavillonen forsynet med en Balkon og Pladsen imellem Pavillonen og Dansegulvet asfalteret, til hvilke Foretagender en Generalforsamling i Foreningen den 4de Decbr. 1889 bevilgede 6000 Kr. (En yderligere Omtale af de Foretagender, som Foreningen har bekostet, findes i Afsnittet »Foreningens Ejendele.«)

Til denne kortfattede Historie og Beskrivelse skal der føjes nogle Ord om saadanne Enkeltheder, som særkjende denne Skov. Det er først og fremmest Aaens umiddelbare Nærhed, som forhøjer dens Skjønhed; men da vi allerede have talt om Aaen og Dampbaadssejladsen paa denne, skal her kun bemærkes, at hvis vor Tids Mennesker kunde blive ligesaa begejstrede, som de vare, der i 1831 besang Caroline-Kildes Herligheder, ville de, naar de smaa Dampere, tætfyldte med Skovgjæster og næsten skjulte af Aabredderne, glide hen langs med Skovbrynet, kunne se, at Nymfer og Dryader sværme hen over Engen med de i Baadene værende Lystrejsende; thi at der i Fruens Bøge ligesom ved Caroline-Kilden findes saadanne Væsner, kan der ikke være Tvivl om. — Men foruden dette større Vandløb findes der et mindre, der ogsaa livner op i den smalle Skovstrimmel, og dette er Bækken ved Sorgenfri med dens evig rislende Vandfald. Som et kjært Barn har mange Navne, saaledes har ogsaa dette kjæln Vandfald faaet

adskillige; i et Adkomstdokument af 1852 til den endnu levende Fæster i Sorgenfri, Jens Madsen, der trolig lader sine Musiktoner akkompagnere Bækkens Rislen, kaldes det Kaskaden, som imidlertid ikke er noget Egetnavn, da det paa Dansk betyder Vandfald, men Folkevittigheden har derimod givet det virkelige Kjendingsnavne, af hvilke »Niagarafaldet« og »Fruens Vandfald« turde være de mest kjendte. I Nærheden af dette af fremhængende Grene overskyggede Bækløb bygge Nattergale hver Sommer deres Rede og fløjte deres Elskovssang. Paa Grund af alt dette passer følgende Vers i Evalds »Rungsteds-Lyksalighed«, som om det var skrevet til Forherligelse af dette Skovparti:

»I kjølede Skygger,
I Mørke, som Roser udbrede,
Hvor Sangersken bygger,
Og kvidrende røber sin Rede,
Hvor sprudlende Bække snart dysse, snart vække
Camoenernes« — Musernes — »Yndling, den følede Skjald,
Med steds' enrislende Fald.«

Ligesom ogsaa følgende Linjer i Øhlenschlægers »Thorseng« med de smaa Ændringer, som her ere foretagne, finde Anvendelse paa denne Plet:

»Venligen vinke paa grønne Strand de knudrede Bøge,
Selsomt det blomstrende Løv vifter og hvælver sig kjekt;
Fuglen i Toppen synger, igjennem Blomstrene risler en Kilde.«

Denne Bæk skal i gamle Dage have drevet en Vandmølle, som laa der, hvor Bækken kommer ud af Tunnelen under Jærnbanen, og som Vidnesbyrd om Rigtigheden af dette Sagn har man i Grunden fundet Murlevninger. Bækløbet er desuden ogsaa mærkeligt derved, at det ligesom »Marie-Kilden« ovenfor Dalum Præstegaards Have vidner om, at det mod Vest liggende Højland har et højt liggende vandførende Lag, thi Løbet faar sin Vandmasse dels fra Kilder i Dalumgaards og Rikkemindes Marker, dels fra Aarer, som udsive i Bækrenden. Vandet i denne Bæk og i dens Tvilling-søster Hedebækken imellem Indgangen til Skoven og »Aabakke«s Have er meget klart og saa righoldigt, at det maatte kunne afgive et godt Bidrag til Odense Vandforsyning.

Endnu én Naturskønhed i Fruens Bøge maa fremdrages. Der findes navnlig ved Dansepladsen og paa »Sneglebakken« enkelte Tilfælde, hvor prægtige Stammer enten ere sammenvoksede eller ogsaa staa saa tæt sammen, at det ser ud, som om Stammerne vare skudte op fra samme Rod; man tæller indtil 10 i en saadan Klynge; imellem nogle af disse Stammer er der anbragt smukke Natursiddepladser. Sneglebakken har faaet sit Navn af, at der tidligere løb en Sneglegang omkring en paa den lille Ø værende Høj, og kun ad denne kunde man naa op til Toppen; nu er der to Adgange, som ved Smaabroer over Grøften omkring Bakken føre derop.

IV.

Den nye Skov (Plantningerne).

Endskjønt der er meddelt Et og Andet om den nye Skov eller Plantningerne i det nærmest foregaaende Afsnit, er der dog Grund til at skrive en lille Afhandling om denne Fremtidsskov, som er ved at vokse op ved Siden og i Ly af den gamle, som vi nu have gjort Bekjendtskab med. Der er endnu ikke Mange, som have faaet et Indblik i denne Udvidelse af Fruens Bøge, og da det her som alle Vegne er en dobbelt Nydelse at betragte en Ting, naar man véd, hvorledes den er bleven til, hvoraf den i sine Enkeltheder bestaar, og hvorfor netop disse og ikke andre Bestanddele ere blevne valgte for at komme til det opnaaede Resultat, ville Læserne næppe fortryde her paa Papiret at have foretaget en Vandring igjennem de unge Fruens Bøge eller, om man vil, igjennem Schjøtz's Minde; thi det er denne Mand — Brygger, cand. pharm. Schjøtz —, som man især har at takke for, at Halvhundredaars-jubilæet kan se tilbage paa en Skov, som i de forsvundne Aar er bleven næsten dobbelt saa stor, som den var, da Foreningen stiftedes. De mange tusende Træer, som myldre frem paa de beplantede Jordstykker vest og syd for den gamle Skov, ere i dobbelt Forstand Hr. Schjøtz's Børn: han har tildels bekostet dem og

Grunden, og det er under hans sagkyndige Ledelse, at de ere blevne plantede og opelskede, og de ere ogsaa hans Stolthed og Glæde, naar de arte sig godt, og hans Sorg, naar de vanslægte.

Denne nye Skov omfatter følgende Arealer:

- a. Det Fladefang, som først beplantedes, var Parcellen Nr. 6 af Dalum Præstegaardsjord, syd for Skovlyst, der — se om Erhvervelsen Side 35 og 36 — tilplantedes i Aaret 1878. Planterne sattes i kulegravede Render med henved 2 Alens Mellemrum, hvilken Afstand var vel rigelig og valgtes kun for at spare. Hovedbestanden var Ælm imod Vest langs med Jærnbanen, Bøg i Midten og Eg mod Syd og Øst i Udkanterne. Paa Grønningerne plantedes Prydtræer: Birk, Eg, Røn og Løn og forskellige Arter af Ædelgran. Bøgene, Egene og Rønnerne købtes af Pastor Kisby i Skalkendrup og Milo i Hesbjerg, Ædelgranerne mod Syd og Vest kom fra Feldborg Plantage ved Holstebro, og de paa Grønningen foran Skovlyst — *Abies Nordmanniana* — fra Gisselfeld — Hesede Plantage. Ælmene og Lønnene vare fra Byens Planteskoler, opelskede af Frø fra Træer i Anlægget ved Kirkegaarden. Det kneb med at skaffe Planter, men den ovenfor omtalte Sparosomhed var en daarlig Økonomi. Træerne voksede godt indtil Pinse 1880, men saa kom en Nattefrøst, som dræbte alle Bøgene med Undtagelse af et lille Parti mod Øst, der var plantet i kulegravet Jord i knap 1 Alens Afstand. Der blev efterplantet med Bøg, Gran, Birk og Silier, der skulde opamme Bøgene. Senere ere Bøgene af og til blevne angrebne af Skovmus og Oldenborrelarver. Anlægget overstod først sine Børnesygdomme i 1888, og man kunde da begynde at bruge Øksen for at borttage de Ammer, som truede med at kvæle Bøgene.
- b. Samtidig med dette Anlæg blev Partiet ved Skydepavillonon, fra hvilket man havde taget Grus til Gangene i hint, efterfyldt med Madjord og beplantet med Bøge mod Nord og Syd og med Ege, Tjørn og flere Træsarter paa Grønningen foran Bygningen mod Vest. — For at afhjælpe Savnet af unge Skovtræer anlagdes Planteskolen mellem Hedebækken og

Skyttehuset, og fremdeles blev en Mængde Bog indsamlet af Skovens egne Træer og saaet i et afdrevet Granstykke mellem Sorgenfri og Pavillonon, dels for deraf ved Udtyndning at tage Planter til Udprikling i Planteskolerne, og dels for af de tilbageblevne at faa en Opvækst paa Stedet.

- c. I 1884 blev Carlslundsløkken, Matr. 1 a K., der var Arvefæste, indløst for at dannes til Skov. Dette foregik saaledes: Stykket blev ved en Vej gennem Længden delt i to omtrent lige store Dele, altsaa en østlig og en vestlig. Ved den sydlige Ende af den vestlige Del havde man afharpet den grusede Undergrund for deraf at faa Rallesten til Vejfyld, Beton o. s. v. Dette afharpede Stykke blev beplantet i Efteraaret 1884 med Ege, Lønne og Bøge, og de sidste blev ammede med Birke. Egene stammede fra Holstebro, Birkene fra Langesø, dog havde begge Slags staaet et Par Aar i Planteskolen hersteds. En Del af det afharpede Stykke var meget sandet, og da det saaledes mere egnede sig for Bartræer (Naaetræer), blev det tilplantet med Ædelgran mod Vest som Lætræer og indenfor med Gran. Fordelen ved at plante paa den afharpede Grund var saa indlysende, at denne fortsattes. De afharpede Sten kunde lægges paa Vejen, der var anlagt gennem Stykket, og bortkjøres uden at forstyrre Plantningen, som derfor fortsattes saaledes, at Vestsiden var færdig i Foraaret 1887. Den sidste Del anlagdes som Planteskole for deraf at bortflytte Planter til Brug andetsteds og efterlade et passende Antal som Bestand. Dermed begyndte man allerede i sidste Efteraar 1889. Den østlige Del af Carlslundsløkken blev for at fremme Skovplantningen kulegravet i Efteraaret 1884, og Muldjorden fra Vejen blev spredt ud over Stykket, hvorved Vejen fik et fast Grundlag og Stykket et tykt Lag Madjord. Løkken blev indhegnet om Vinteren for at give Fred og Læ for den Plantning, der skulde foretages om Foraaret 1885. Her plantedes saa Skovpærer, Skovavl — begge af Skovpærer og Skovæbler fra Bognæs ved Roskilde — Tjørn, Røn, Hyben og lagt Olden af amerikanske Ege, der blive rødbladede om Efteraaret, Olden af

almindelige Ege og Nødder af Lamberts og andre ædle Hasler. De bærbærende Buske sattes baade til Pryd og for at fremme det oplivende Fugleliv, Egene til Pryd og Haslerne i Haab om, at Fremtiden vilde kunne ordne Nøddeplukningen til passende Tid saaledes, at den baade kunde blive til væsentlig Glæde i det Fri og senere ved Arnen i Hjemmet. Med samme Hensyn ere de senere Hasler plantede i de nyere Anlæg, men disse ere almindelige Hasler, saae af Nødder, som vare kjøbte paa Odense Torv. Indenfor denne Hegnsrække anlagdes en Planteskole ved Udprikling af toaarige Bøgeplanter fra Skovens Plantebede; de unge Bøgeplanter ammedes med Birke for at skjærme mod Sol og Nattefrost. Indenfor Planteskolen sattes et Par Rækker Ædelgran fra Pastor Kisbye i Skalkendrup for at lue mod Nord, og det inderste Stykke, som var meget stenet, blev tilplantet med treaarige Graner fra Brostrøms Planteskole i Viborg. Det Hele voksede godt, og det syntes i 1888, at der var Planter nok til det øvrige Stykke mellem Banen og Fruens Bøge, og derfor blev nu — om Erhvervelsen se Side 42 —

- d. Skyttehusløkkerne, Matr. I a x og 1 a u, indløste for at omdannes til Skov. De bleve da kulegravede og tilplantede næsten udelukkende med Fruens Bøges og Kirkegaardsanlæggets egne Børn af Bøg, Eg, Esp og svensk Løn, nogle Aske fra Østrupgaard, Navr og Avnplanter fra Brostrøm i Viborg, samt nogle Lærke, Douglasfyr — Nordmanniana — og andre Arter Ædelgraner saavel fra hans som fra Linaa Planteskole ved Silkeborg. Fra Mosbæks Planteskole ved Støvring og Conradsens — Williamsminde — ved Vejle kom en Del Buske — Hyben, Ulsrøn (vild Snebolle), Benved og Tøst. Naaetræerne ere mest til Pryd, Buskene baade til Pryd, Læ og Fugleliv. Bøgene ammes med Birke, som dels erhvervedes i Bytte for Bøgeolden, dels udtoges fra Carlslundsløkken. Til Trods for den usædvanlige Tørke i Sommeren 1889 voksede Alt fortræffeligt, takket være de gode Planter og den tætte Plantning paa den kulegravede

Jord. Den 2den Juli stod endnu Alt med grønne Blade, men fra denne Dag begyndte Bøgene at brunes, mange visnede. Med Augustregnen skød dog en ikke ringe Del Blade paa ny, men mange vare da saa kuede i Væksten, at en betydelig Efterplantning maatte finde Sted samme Efteraar, og en anden foretages i dette Foraar. Om man vil lade Bøgene eller deres Ammer, Birkene, blive den kommende Skovs Bestand, er et Fremtidsspørgsmaal, men med dettes Besvarelse haster det ikke. Der synes imidlertid at være Grund til at foretrække Birkene, thi de bringe mere Liv og Afveksling end den herskesyge Bøg, der næsten kuer alt omgivende Plante- og Insektliv og dermed ogsaa Fuglelivet, der ikke maa undværes.

D.

Foreningens indre Anliggender fra 1843 til nu.

I.

Lovene.

De ældste Love, som nu findes, ere af 1846; derefter følge de andre mer eller mindre ændrede Udgaver saaledes: 1857, 1863, 1873, 1875 og 1887. At man har haft Love før 1846, ses deraf, at de to Bestyrelsesmedlemmer: Würtzen og Lausen, i 1846 fik det Hverv at revidere dem, som den Gang havdes. I Lovene af 1846 er Foreningens Formaal angivet saaledes: »Selskabets Bestemmelse er Forlystelser i Fruens Bøge for Sommeren, anregnet fra medio Mai eller saasnart Veirliget tillader det.« Denne Bestemmelse, men udtrykt noget anderledes, er beholdt i alle Udgaver; kun i Lovene af 1857 er tilføjet: »om Vinteren i Odense«,

hvilken Bestemmelse igjen toges ud i 1863; i Tiden fra 1853 og til 1863 foranstaltede nemlig Foreningen ogsaa Vinterballer og Maskerader. Antallet af Bestyrelsesmedlemmer var i Begyndelsen 8, men blev allerede i 1846 indskrænket til 6. At Bestyrelsen i lang Tid hed »Directionen« og Medlemmerne »Directeurer« var jo kun overensstemmende med Tidsaanden: Forkjærlighed for fremmede Ord, naar der var Tale om Noget, som skulde være fint. Valget har hele Tiden gjældt for 2 Aar saaledes, at Halvdelen afgik hvert Aar. Om Medlemmerne af Foreningen kunde nægte at modtage et paa dem faldet Valg til Bestyrelsen, har jævnlig været et Tvistens Æble; snart har man holdt paa, at Ingen kunde undslaa sig, snart har man stillet det frit; det Første har et Par Gange givet Anledning til, at et til Bestyrelsen valgt Medlem har unddraget sig Bestillingen ved at udmelde sig af Foreningen; nu er det saaledes, at Ingen har Ret til at undslaa sig for at modtage Valg; dog kan en Generalforsamling, naar den billiger de for Ikke-modtagelsen anførte Grunde, fritage Vedkommende for Valget. Flaghejsning paa Graabrødrelille som Tegn paa, at en Sammenkomst finder Sted, og »Budget« omtales allerede i Lovene af 1846; derimod indeholde de Intet om Regnskabsvæsenet og Revisionen. Bestemmelse om, hvor Grænselinien skal drages for, hvem der kan optages, og hvem der ikke kan optages, findes i ingen af Lovudgaverne; kun den af 1887 har i saa Henseende følgende Sætning: »Kvindelige Personer i underordnet tjenende Stilling have ikke Adgang til Foreningens Sammenkomster.« Hvorledes Bestyrelsen har stillet sig i de enkelte Tilfælde, vil ses af Afsnittet »Medlemmerne«. Efterhaanden vedtoges adskillige andre Bestemmelser, som, endskjønt de ikke trak nogen almindelig Grænse for de Samfundslag, som kunde og ikke kunde optages i Foreningen, dog have nogen Betydning for Optagelsen. Allerede i Lovene af 1846 hedder det: »Medlemmer af Selskabet, som have Sønner, der ere ansatte som Lærlinge i et af Kjøbmands- eller Haandværkslaugene hersteds, kunne medbringe bemeldte Sønner i Selskabets Forsamlinger, naar de iforveien have anmeldt det skriftlig for Directionen.« Ved et Tillæg til Lovene i 1860 bestemtes: »Be-

styrelsen bemyndiges til at meddele saadanne unge Mennesker, som den dertil anseer for kvalificerede, og som paa Grund af deres Ungdom (under 18 Aar) eller uselvstændige Stilling ikke kunne optages som Medlem af Foreningen, Adgangskort til Foreningens Sammenkomster, der gjælder for een Sommer-Saison ad Gangen, maa fornyes hvert Aar og betales med 1 Rdl. Det fastsættes som Regel for Erhvervelsen af disse Adgangskort, at Vedkommendes Forældre ikke boe i Odense eller indenfor en Omkreds af 2 Mil fra samme, og at de anbefales dertil af deres Foresatte eller Vært, eller, saafremt han ikke er i Foreningen, af et af Foreningens Medlemmer.« Denne Bestemmelse gjælder endnu, men Betalingen er forhøjet til 3 Kr. Den nævnte Lovændring ophævede den Bestemmelse, at Skoledisciple have fri Adgang til Foreningens Sammenkomster. I Lovene af 1873 tilkom følgende Bestemmelse: »Bestyrelsen kan optage en Broder og Søster med Kontingent af 2 Rdl., samt en Broder og flere Søstre for 3 Rd., hvilket endnu er Tilfældet, men Betalingen er forhøjet til henholdsvis 5 og 7 Kr., og med Tilføjelse af den Bestemmelse: »naar disse (Søstre) ikke ere i underordnet tjenende Stilling«. Med Hensyn til Indførelse af Fremmede hedder det i Lovene af 1846: »Damer, der boe enten i Byen eller 2 Mile fra samme, kunne indføres i Selskabet, naar de strax anmeldes for Inspectionen, og der for hver betales Entré med 32 β.« I de nuværende Love hedder det: »De ordentlige Medlemmer kunne gratis indføre Fremmede, hvorved forstaaes dem, der bo mindst 2 Mil fra Odense Kjøbstad, ligesom de kunne indføre Damer fra Odense eller sammes Omegn, indenfor 2 Mil, dog disse kun mod en Entré af 75 Øre for hver.« Alle Fremmede skulle anmeldes og indføres i en Protokol. Enkelte Gange har Foreningen paa denne Maade været besøgt af henved 300 Fremmede paa én Aften.

Optagelsen i Foreningen foretoges i Begyndelsen af Generalforsamlingerne, men det varede ikke længe, før Bestyrelsen fik Bemyndigelse dertil, dog med den Tilføjelse: »Generalforsamlingens Afgjørelse angaaende nye Medlemmers Optagelse fordres kun, naar der fra 10 navngivne Medlemmer i Løbet af 2 Dage efter Opslaget

skriftlig gjøres Indsigelse mod en til Optagelse Foreslaaet, eller naar en af Bestyrelsen ej Optaget ved sin Proponent fordrer Generalforsamlingens Afgjørelse, og i saa Fald udfordres $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer«, og saaledes er det i alt Væsentligt endnu. Først i Lovene af 1857 forekommer en Bestemmelse om, at Bestyrelsen har Lov til at tillade Afbenyttelsen af Selskabets Ejen- dele til »Festiviteter« udenfor Foreningen, dog med Forbehold af, »at Ejeren af Skoven ogsaa giver sit Samtykke«, og denne Bestemmelse gjælder endnu. Bestemmelserne om Medlemmernes Aarsbidrag have ikke været ens; i Lovene af 1846 hedder det: »for en enkelt Person 1 Rdl. 32 β, for en Familie af to Personer 2 Rdl., og for en Familie af tre eller flere Personer 3 Rdl.«. I Lovene af 1857 bestemmes desuden, at der ved Indtrædelsen i Foreningen skulde betales et Indskud af 1 Rdl. uden Hensyn til Aarsbidragets Størrelse. Efter Overgangen fra Rigsmønt til Kronemønt fastsattes i Lovene af 1875 Aarsbidragene saaledes: for en enkelt Person 4 Kr., for en Familie af to Personer 5 Kr., og for en Familie af tre eller flere Personer 7 Kr., og saaledes er det endnu. I Lovene af 1857 bestemmes, at der foruden en Forhandlingsprotokol og en Regnskabsprotokol skal føres en Korrespondanceprotokol og et Register over Medlemmerne, at Regnskabet skal revideres, og at Generalforsamlingen skal vælge to Revisorer og en Danseinspektion af 8 Medlemmer.

(Mere om Lovene findes i de tre næste Afsnit.)

II.

Bestyrelsen og Generalforsamlingerne.

Følgende have været valgte til at være Medlemmer af Bestyrelsen, men enkelte af disse have ikke modtaget Valget; de, ved hvis Navne der er sat *, have været Formænd. Kaptejn Recke*, Kjøbmand P. Petersen jun., Kammerjunker Juel, Brygger Krüger, Kjøbmand C. Bang, Skolebestyrer Sørensen, Kandidat Langhoff, Fuldmægtig Lausen, Ritmester Würtzen*, Kjøbmand M. P. Petersen, Vinhandler Hey, Toldkasserer Krog, Fuldmægtig Rye, Adjunkt Crone, Kjøbmand P. Bang, Prokurator Petersen*, Proku-

rator S. Hansen, Kjøbmand H. Teisen, Farver Schrøder, Kjøbmand H. Schmidt, Kjøbmand Joh. Clausen, Bygningsinspektør Møller, Apotheker Lotze, Sæbesyder Blumensaadt, Borgmester Estrup, Stadshauptmand Schmidt, Kjøbmand J. Crone. Justitsraad Schlegel, Kjøbmand Pantmann, Toldfuldmægtig Nielsen, Kjøbmand F. Christophersen, Kjøbmand la Cour, Konditor C. Bang, Tandlæge Jensen*, Skræddermester P. Wich, Kjøbmand M. Prøvensen, Kjøbmand L. Limkilde, Vinhandler Bægnal, Kjøbmand M. Petersen, Kjøbmand Bencke, Brygger Brummer, Kjøbmand R. Jørgensen, Brygger Rasmussen, Jernstøber E. Allerup, Læge David, Kjøbmand F. C. Hvalsøe, Kjøbmand R. Strøm, Handelsfuldmægtig Chr. Nielsen, Amanuensis Wilken, Prokurator Cloos*, Kjøbmand Malmqvist, Kjøbmand W. RMaegaard, Kjøbmand G. Henningsen, Fuldmægtig H. Haugsted, Kjøbmand A. C. Pedersen, Guldsmed Clausen, Kjøbmand Vald. Friis, Papirhandler Marius Madsen, Kjøbmand Severin Hansen, Kancelliraad Dreyer, Arkitekt Lendorf, Kjøbmand Chr. Faber, cand. pharm. R. Jørgensen, Brandmajor R. Petersen, Kjøbmand Joh. Waidtløff*, Premierløjtnant Boldt, Oberst Vaupell*, Kjøbmand Alstrøm, Amtsvejinspektør Petri, Kjøbmand Preisler, Kjøbmand Wilh. Løngreen, Kjøbmand Pagh, Kjøbmand P. M. Waidtløw, Kjøbmand Chr. Voigt, Grosserer Sachs; de nuværende ere: Kjøbmand Ignatz Breum*, cand. polit. M. Dreyer, Næstformand, Sagfører E. Krarup, Sekretær, Brænderiejer H. P. Pedersen, Kasserer, Kjøbmand P. Rosengaard og Herredsfuldmægtig J. G. Løngreen. (Bestyrelsesmedlemmerne ere nævnte med den Stilling og Titel, som de havde, da de havde Sæde i Bestyrelsen.)

Bestyrelsen har af sin Midte nedsat et Skovudvalg, som bestaar af Breum, Rosengaard og Løngreen. Det har hele Tiden været saaledes, at to Bestyrelsesmedlemmer efter en ved Sæsonens Begyndelse fastsat Orden have været tilstede ved hver Sammenkomst.

Om enkelte af de nævnte Bestyrelsesmedlemmer, navnlig dem, som have været Formænd, skal der meddeles Lidt. Billettør og Prokurator, senere Kancelliraad Petersen har længst været Formand; han var en meget høflig Mand, og da han desuden omfattede

Foreningen med megen Interesse og skrev Sange til mange af Foreningens Fester, var han en velset Mand. Hans Sange havde vel hverken Lyrikens høje Sving eller Lunets krydrede Salt, men vare velskoledede og let flydende. I Afsnittet »Fester« vil man finde et Par af hans bedste Kvad. Efter ham have Tandlæge Jensen, Oberst Vaupell og Kjøbmand Joh. Waidtløff længst haft Forsædet i Bestyrelsen. Kjøbmand la Cour og Konditor C. Bang vare udmærkede Ordningsledere, der gjorde Begyndelsen med efter større Stil at lyse op og pynte ved Festerne. Kjøbmændene Johs. Waidtløff og Ignatz Breum have udfoldet megen Virksomhed for ved Foreningens Sammenkomster at hindre Uorden og Besøg af Uvedkommende. Den nuværende Formand har været Bestyrelsesmedlem siden 1876 og har beklædt Formandsposten siden 1886; det er især ham, der har virket for det elektriske Lysanlæg og sammen med de andre nuværende Bestyrelsesmedlemmer gennemfører de betydelige Arbejder, som i Aar foretages (se Side 42 og 43).

Generalforsamlingerne have i Regelen ikke været talrig besøgte, og dette har vel været Grunden til, at der i Lovene som Lavmaal for deres Beslutningsdygtighed er sat, at 25 stemmeberettigede Medlemmer skulle være tilstede inden $\frac{1}{2}$ Time efter den fastsatte Tid, men naar denne Tid er gaaet, er Generalforsamlingen beslutningsdygtig uden Hensyn til, hvor mange Medlemmer der er tilstede. Den ordentlige aarlige Generalforsamling afholdes i April, men overordentlige kunne blive afholdte saa tit, Bestyrelsen finder Anledning dertil, eller naar 20 ordentlige Medlemmer skriftlig andrage derom. Overordentlige Generalforsamlinger ere meget ofte blevne afholdte. Enkelte Generalforsamlinger have dog talt indtil 100 Medlemmer og været meget livlige, saaledes den, som handlede om Sammenkomsternes Henlæggelse til en Søgnedag, den, som behandlede Spørgsmaalet om et Mindesmærke for Kammerherre Benzon, og den, hvori der forhandlede om Udelukkelse af en tjenende Søster. Generalforsamlingerne have været afholdte i Foreningens Lokale i Skoven, paa Postgaarden, paa Brockmanns Hotel, Hotel »St. Knud«, Komediehussalen og Industri- og Haandværkerforeningens store Sal.

III.

Medhjælp for Bestyrelsen, Revisionen, lønnet Personale.

I Førstningen vare Bestyrelsesmedlemmerne tillige Danseinspektører; først i 1853 optoges Danseinspektionen, hvortil valgtes dannede unge Mennesker, som tillige vare flinke Dansere. Antallet var 8, men er nu 12, som det overlades til Bestyrelsen at vælge. I 1860 vedtoges, at Generalforsamlingen vælger 6 Suppleanter. I Begyndelsen var der ingen Revision; derefter blev det Skik, at Bestyrelsen valgte en saadan af sin egen Midte, men fra 1852 har Generalforsamlingen valgt denne. Det Medlem, som længst har haft denne Bestilling, og som fortrinlig har røgtet dette Hverv, er Kjøbmand F. Christophersen; han er flere Gange bleven bevidnet Tak paa Generalforsamlingerne, og Foreningen beklagede paa den ordentlige Generalforsamling i 1887, at han af Helbredshensyn saa sig nødsaget til at nægte at modtage Gjenvalg. F. Christophersen og Toldfuldmægtig Nielsen vare i Halvtredserne meget virksomme Danseinspektører. En fast lønnet Regnskabsfører antoges i 1874, og denne Bestilling har Billetkasserer Waiddløw haft hele Tiden; Begyndelseslønnen var 150 Kr., men nu er den 400 Kr. Foreningen har hele Tiden holdt et Bud, hvilket siden 1866 har været Skomager R. Nielsen; hans Løn er nu 200 Kr. I Halvtredserne antoges en Mand til at passe Lamperne og Belysningen, og denne Bestilling har til nu Blikkenslager Baggesen haft; hans Løn var for 1888 187 Kr. 50 Øre. Ved at Foreningens Omraade er blevet udvidet, er ogsaa efterhaanden Opsynspersonalet blevet forøget; det tæller nu 15 Mand, som tilsammen lønnes med 600 Kr.; for Politiets Tilsyn betales 50 Kr. Det daglige Tilsyn føres af Skovfoged Beck, som ogsaa besørger Renholdelsen af Gangene; for begge Dele lønnes han med 70 Kr., alt aarlig. Manden, som hejser Signalflaget paa Hempels Taarn, faar 15 Kr. To Kvinder passe Garderoberne, hvorfor de lønnes af de Besøgende; de have desuden Rengjørelsen af Bestyrelsens Værelse og faa derfor 10 Kr. Indtil 1857 var Formanden tillige

Regnskabsfører og Kasserer. I 1866 fik Opsynsbetjentene Uniformskasketter, som i 1877 blev mærket med Bogstaverne F. F. B.; samme Mærke fik saa ogsaa Foreningens Jærnbænke.

IV.

Medlemmerne, Sammenkomsterne og Værterne.

a. Medlemmerne.

Saavidt man kan skjønne, vare Medlemmerne i de første Aar næsten udelukkende Embedsmænd, Officerer og Kjøbmænd; om Andre kunde blive Medlemmer, vides ikke; thi hverken i Lovene af 1846 eller i de senere Udgaver er der trukket Grænser for, hvilke Samfundslag der kunde faa Adgang, og hvilke der ikke kunde faa Adgang til Foreningen. Bestemmelsen i saa Henseende blev i hvert enkelt Tilfælde truffen af Bestyrelsen. I 1852 vedtog saaledes Bestyrelsen, at ingen Militære af Underklasserne og ingen Haandværkssvende kunde optages, og der er i Forhandlingsprotokollen tilføjet, at »denne Bestemmelse maatte man holde over, fordi Foreningen kun var stiftet for Borgere og Embedsmænd med deres Familier«. Den fine Ambition gjorde sig den Gang mere gjældende end nu, og som et Eksempel paa, hvorledes Bestyrelsen kunde lade sig blænde af denne, skulle vi anføre, at en Guldsmedsvend blev nægtet Optagelse som saadan. men da man gjerne vilde have ham til Medlem, eftersom han var en net og dannet Mand, der hørte til den Omgangskreds af unge Mennesker, som vare Medlemmer af Foreningen, blev han optaget under Benævnelsen »Gravør.« Først i den Tid, da Oberst Vaupell var Formand, fik Underofficererne Adgang, dog kun forsaavidt, at de kunde skaffe godt Vidnesbyrd fra deres Foresatte; og endnu indhenter Bestyrelsen i Regelen Oplysninger, naar Militære og Svende melde sig til Optagelse. Det er iøvrigt nu saaledes, at kun Folk i tjenende Stillinger ikke kunne blive Medlemmer, men dertil henregnes ikke Haandværkssvende. I det Hele taget ses der nu mere hen til, hvorledes Vedkommende er, end til, hvad han er, men Hensynet til Hvorledes har ikke sjældent givet Anledning til,

at en Anmeldt ikke er bleven optagen, ligesom ogsaa enkelte Gange et Medlem er blevet udelukket paa Grund af slet Opførsel. Da det gjælder om, at Foreningen bevarer et nobelt Præg, er det vel nok nødvendigt, at der altid trækkes en Grænse, men jo Færre der udelukkes af Hensyn til Stand og Stilling, desto bedre løser Foreningen en af sine Opgaver: at bidrage til at udviske Standsforskjel. Den Bestemmelse, at Folk i tjenende Stilling ikke kunne optages, gav paa en Generalforsamling i 1875 Anledning til en livlig Forhandling; Bestyrelsen hævdede overfor et Medlem, som havde flere Døtre, at den Datter, der tjente som Pige, ikke med sin Familie kunde deltage i Sammenkomsterne, og Generalforsamlingen gav Bestyrelsen Medhold. Fortolkning af Begrebet »tjenende Stilling« har medført, at Opvartere, Kuske, Sypiger, Fabrikspiger og Glasværksarbejdere ere blevne nægtede Optagelse. Udelukkelse af Foreningen paa Grund af, at Aarsbidraget ikke er blevet betalt, har hyppig fundet Sted. Som en almindelig historisk Bemærkning om Optagelsen kan siges: Fra 1840 til 1848 optog Foreningen i Reglen kun Embedsmænd, Officerer, Prokuratorer, Handlende og ganske enkelte fremragende Haandværkere. Efter Krigen 1848—50 gjorde vel mere folkelige Anskuelse sig gjældende, men man var dog endnu i adskillige Aar meget nøjeseende med Hensyn til, hvem man optog. I Aarene fra 1868—78 tog man det mindre nøje, men efter den Tid har man, for at værne om Foreningens Anseelse, meget tit indhentet Oplysninger og efter disse bestemt, om Vedkommende burde eller ikke burde optages.

Da en Oversigt over Medlemsantallet igjennem hele Tidsrummet vil have nogen Interesse, skal en saadan, forsaavidt den af Bøgerne kan udfindes, her meddeles. I den efterfølgende ere unge Mennesker under 18 Aar, som have haft særligt Adgangskort, ikke medtagne, og der er ikke skjelnet imellem Familier, bestaaende af to eller flere Personer. Før 1851 er Medlemsantallet ikke opgivet, og i Tiden fra 1857 til 1866, begge medregnede, ere Medlemslisterne førte saaledes, at Antallet deraf ikke kan udfindes, og i Regnskaberne er der under Et uden Opgivelse af Medlemsantallet indført, hvor meget der er indkommet i Aarsbidrag. Man kan ved at dividere et

gjennemsnitligt Aarsbidrag ind i Totalsummen dog tilnærmelsesvis udfinde, hvormange Medlemmer der har været i hvert af disse 10 Aar, men man kan ikke dele dem i »Familier« og »enkelte Personer«.

Medlemsantallet i Foreningen i Fruens Bøge.

	Familier.	Enkelte Personer.	Tilsammen.
1851	207	123	330
1852	241	136	377
1853	259	173	432
1854	281	191	472
1855	321	183	504
1856	316	196	512
1857			c. 534
1858			c. 560
1859			c. 650
1830			c. 680
1861			c. 645
1862			c. 562
1863			c. 542
1864			c. 546
1865			c. 560
1866			c. 570
1867	400	240	640
1868	436	263	699
1869	468	295	763
1870	502	294	796
1871	547	323	870
1872	593	333	926
1873	622	356	978
1874	678	413	1091
1875	717	349	1066
1876	746	414	1160
1877	767	432	1199
1878	757	424	1181

	Familier.	Enkelte Personer.	Tilsammen.
1879	774	416	1190
1880	803	455	1258
1881	836	451	1287
1882	864	467	1331
1883	880	468	1348
1884	947	505	1452
1885	989	497	1486
1886	996	492	1488
1887	1024	515	1539
1888	1022	555	1577
1889	1041	589	1630

I 1875 blev Medlemmerne delte i ordentlige og overordentlige; til den første Klasse høre de, der have fyldt deres 25 Aar. Kun de ordentlige Medlemmer ere stemmeberettigede, og kun disse have Lov til at indføre Fremmede og Damer. Paa Grund af Misbrug vedtoges i 1884, at Underkorporaler og Menige ved hver Sammenkomst skulle forevise Medlemskort, og i 1888 vedtoges samme Bestemmelse for unge Mennesker.

Af Æresmedlemmer har Foreningen haft to, nemlig Stiftamtmand Unsgaard, der optoges som saadant i 1865, og Hofjægermester Benzon, som optoges paa samme Maade i 1876. Kammerherre Chr. Benzon var ikke Æresmedlem, men Bestyrelsen havde for ham og hans Familie med Gjæster indrettet en særlig Plads. Kammerherren betalte et Aarsbidrag af 20 Kr.

Følgende have uafbrudt været Medlemmer af Foreningen i 25 Aar eller endnu længere og ere det endnu.

Optagne før 1846.

Partikulier J. Bockhager.
 Kjøbmand E. Brandt.
 Kaptejn, Skrædermester H. F. Bruun.
 Sagsfører, Brygger H. Haugsted.
 Arkitekt V. Haugsted.
 Vinhandler F. W. Hey.
 Skomager S. Holst.

Etatsraad W. Petersen.
 Kjøbmand F. A. Schnakenburg.

Optagen i 1846.

Vinhandler C. W. Jensen.

Optagne i 1847.

Bankdirektør Lor. Bierfreund.
 Grosserer H. C. G. Holbeck.

Optagne i 1851.

Bankdirektør J. Bang.
 Bager W. Christensen.
 Kjøbmand C. Christophersen.
 Kjøbmand F. Christophersen.
 Eddikebrygger Joh. Clausen.
 Kjøbmand C. la Cour.
 Lærer C. Dændler.
 Kjøbmand R. Jørgensen.
 Kjøbmand Jul. Knudsen.
 Revisor F. Lassen.
 Kjøbmand Cl. Limkilde.
 Restauratør H. C. Rasmussen.

Optagne i 1852.

Kjøbmand Chr. Andersen (1847—50).
 Kjøbmand C. C. Bencke.
 Malermester Chr. Giehrahn.
 Grosserer P. Jensen.
 Kancelliraad N. A. Jørgensen.
 Kjøbmand G. Sillos Enke.

Optagne i 1853.

Billedhugger C Andersen.
 Tømrermester A. Berthelsen.
 Kjøbmand C. N. Clausens Enke.
 Symaskinefabrikant H. Demant.
 Tandlæge J. Jensen.
 Skræderm. Henr. Jørgensens Enke.
 Kjøbmand F. Knutzen.
 Etatsraad G. Lotse.
 Gjørtler A. Lorentzen.
 Kjøbmand J. W. Niensens Enke.

Optagne i 1854.

Mægler A. Chr. Andersen.
 Grosserer E. F. Esmann.
 Kjøbmand Kingo Pedersen.
 Kjøbmand G. Tychsen.

Optagne i 1855.

Kobbersmed Bruuns Enke.
 Grosserer E. Gædecken.
 Handelsgartner H. Larsen.
 Partikulier A. M. Nielsen.
 Klædefabrikant C. Osterhammel.
 Melhandler H. Petersen.
 Jærnstøber H. Rasmussen.

Optagne i 1856.

Fabrikant H. Allerup.
 Handelsgartner C. Bredsted.
 Kjøbmand Sev. Hansen.
 Fabrikant S. Hempel.
 Kurvemager P. Lange.
 Brandmajor, Tømrerm. R. Petersen.
 Handelsgartner N. P. Rasmussen.
 Uhrmager S. Sørensen.

Optagne i 1857.

Guldsmed R. A. Christophersen.
 Farver J. V. Clausen.
 Handelsagent H. P. Holst.
 Kjøbmand Sophus Jantzen.
 Brygger, Cand. pharm. R. Jørgensen.
 Vinkyper P. Knutzen.
 Guldsmed V. Olsen.
 Kjøbmand Jul. Pedersen.
 Uhrmager M. C. Unserud.

Optagne i 1858.

Grosserer Chr. Faber.
 Skomager P. Mathiesen.
 Kontorist St. Petersen.

Optagne i 1859.

Kjøbmand Carl Alstrøm.
 Kjøbmand Laurits Andersen.
 Fabrikant Emanuel Allerup.
 Uldspinder C. Grundtmann.
 Organist M. Hansen.
 Snedkermester C. Jessen.
 Kjøbmand Søren Møller.
 Kjøbmand Th. Pagh.
 Oversergent Th. Petersens Enke.
 Kjøbmand P. Preisler.
 Metalstøber G. Schierbeck.

Optagne i 1860.

Skomager J. C. Andersen.
 Kjøbmand Chr. Christiansens Enke.
 Kjøbmand R. T. Frydendahl.
 Kjøbmand Chr. Hansen.
 Rebslager C. Jørgensens Enke.
 Bankbogholder E. Lausen.
 Handelsgartner C. Olsen.

Kjøbmand Chr. Petersen.
Bogbinder C. H. Torp.

Optagne i 1861.

Faktor C. J. Dister.
Kjøbmand G. Henningsen.
Kjøbmand G. Hjorth.
Herredsfuldægtig J. G. Løngreen.
Kjøbmand P. C. Petersen.
Restauratør Ulrichs Enke.

Optagne i 1862.

Kjøbmand Cbr. Andersen jun.
Fru F. Barløse.
Kobbersmed Bruuns Enke.
Etatsraad J. C. Dreyer.
Kjøbmand Marius Madsen.
Kjøbmand Ad. Madsen.
Rebølager F. A. Madsen.
Kjøbmand S. C. Thomsen.

Optagne i 1863.

Handskemager L. Beyer.
Amtmand E. Dahlerup.
Gaardejer P. Jørgensen (fhn. i Hunderup).
Kjøbmand Carl Meyling.
Billedskærer E. S. Mørch.
Handelsagent H. F. Nielsen.

Snedkermester J. W. Nielsen.
Dampskibsexpeditor S. Rode.
Brygger, Cand. pharm. Th. Schiøtz.

Optagne i 1864.

Justitsraad Berg, Hunderup.
Kjøbmand L. C. Jørgensens Enke.

Optagne i 1865.

Kjøbmand W. Andersen.
Kjøbmand Ignatz Breum.
Bager F. Christensen.
Hospitalforstander C. Christophersen.
Kjøbmand I. P. Hansen.
Handelsagent Fr. Hay.
Farverhandler Hvidbergs Enke.
Læsteskærer L. Madsen.
Tobaksfabrikant H. Nielsen.
Kjøbmand Chr. Poulsen.
Brændevinsbrænder H. P. Pedersen.
Grosserer A. Sachs.
Kjøbmand L. A. Schütten.
Lithograf C. Sivertsen (1854—61).
Guldsmed J. G. Spöhr.
Pastor Th. Steenbuch.
Handelsagent Carl Tychsen.
Handelsrejsende W. Worsøe.

b. Sammenkomsterne.

Naar Foreningen holder Sammenkomst, tilkjendegives dette ved Flagning fra »Hempels Taarn« eller »Graabrødrelille« Kl. 2, medens Koncertprogrammet offentliggjøres i Bladene Aftenen forud. De to opsynshavende Medlemmer af Bestyrelsen kunne inden Kl. 5 tage Bestemmelse om, hvorvidt Flaget paa Grund af daarligt Vejr skal stryges, i hvilket Tilfælde Sammenkomsten udsættes til den følgende Dag.

I 1846 vedtoges, at der ikke maatte meddeles nogen Korporation Tilladelse til at holde Bal paa Foreningens Danseplads, og det var kun modstræbende, at Bestyrelsen efterhaanden gik udenfor denne Regel; i Lovene af 1857 gaves Bestyrelsen Lov dertil. I Krigsaarene

1848 og 49 holdtes ingen Sammenkomster, og der stilledes i 1850 Forslag til Foreningens Opløsning, hvilket blev enstemmig forkastet. I de 2 Aar, Foreningen hvilede, opkrævedes intet Medlemsbidrag. I Lovene af 1857 sloges det fast, at der skulde holdes 2 à 3 Vinterballer og en Maskerade, men disse Fornøjelser vare begyndte allerede i 1853; de hørte op af Mangel paa Deltagelse efter Vintersæsonen 1862 og 63. Ballerne holdtes paa Raadhuset og Maskeraderne ogsaa enten der eller i Pantheon; til Maskeradeballerne gaves Skuespillerne gratis Adgang. Ballet ved Juletid var forbundet med Juletræ for Deltagernes Børn. Maskeraden i 1861 voldte Strid, som medførte, at hele Bestyrelsen fratraadte. I 1853 bestemtes, at Danseinspektørerne skulde have gult og Direktørerne rødt Baand i Knaphullet. I 1859 blev det vedtaget, at Sammenkomsterne skulde vare fra Kl. 6½ til 10½ med én Times Koncert. Ekstra-Sammenkomsterne, i Regelen om Torsdagen, begyndte i 1860. I 1864 fandt ingen Sammenkomster Sted; Folk vare da ikke oplagte til Dans og Lystighed. I 1865 bestemtes 1½ Time til Koncert og to Timer til Dans. Samme Aar fik fordrevne slesvigske Embedsmænd, som opholdt sig i Odense, indtil Videre fri Adgang til Sammenkomsterne. Medens Sammenkomsterne i Regelen ere begyndte den 22de Maj, eller den paafølgende Søn- eller Helligdag, som ofte faldt sammen med anden Pinsedag, begyndte de i 1883 først den 17de Juni, fordi da først kunde den nye Pavillon tages i Brug, men saa gaves til Gjengjæld fire ekstra Sammenkomster. Flere Aar var der Musik for Alle og Enhver paa første eller anden Pinsedags Morgen. I 1884 ophørte Foreningens store Fester, men til Erstatning gaves saa tre ekstra Sammenkomster. Samme Aar vedtoges, at medtagne Hunde skulde holdes indelukkede i et Internat, som hidtil har været i Materialhuset. I 1887 begyndte man med at vande Pladsen omkring Dansegulvet, i hvilket Øjemed der anbragtes en Post ved Broen over Aaen imellem Skovene. Samme Aar forbødes det Sportsmændene at deltage i Dansen i deres Sportsdragt, og i 1888 bestemtes, at Cyklisterne kun indtil Kl. 10 Søndag Morgen maatte benytte Dansegulvet. Der er i de senere Aar passet godt paa med Hensyn til Fremmedes og Damers Indførelse. Foreningens Sammenkomster ere altid godt be-

søgte; paa smukke Aftener kan Besøget endogsaa naa op til 3 à 4000 Mennesker.

c. Værterne.

Beværtningen ved Sammenkomsterne var i Begyndelsen af Fyrerne overdragen til en Madam Larsen, i 1846 fik Restauratør Gamst denne; i 1858 overdroges den til Jomfru Thomsen, hun fik ogsaa Beværtningen i den da nylig opførte Restaurationsbygning, og de følgende Værter havde ligeledes Beværtningen baade i Pavillonen og Restaurationsbygningen. I 1860 og 61 var Gjæstgiver Bille, i 1862 og 63 Gjæstgiver F. Larsen, i 1865 og 66 Bager W. Christensen og fra 1867 til 1883 Konditor Rasmussen Foreningens Vært. Lejen var i mange Aar 25 Rdl., men blev i 1865 forhøjet til 50 Rdl. og i 1876 til 300 Kr. Den nuværende Vært, Hr. Sievecke, giver til Odense Kommune en aarlig Leje af 1700 Kr. Værterne skulde selv montere Lokalerne. I mange Aar var det saaledes, at Værterne ikke maatte benytte Lokalerne udenfor Sammenkomsterne. I 1879 vedtoges, at de Foreninger, som benyttede Lokalerne, ogsaa skulde benytte Foreningens Vært.

I Skovlyst har der været flere Værter, som have svaret en Leje fra 650 til 1000 Kr.

v.

Foreningens Ejendele og de Anlæg og Bygninger, hvortil den har bidraget.

Det, der kan fortælles om de Anskaffelser, som Foreningen sammen med Skovens Ejere har været med til, er meddelt under Afsnittene: »Vejene til Skoven« og »Fortsættelse af Skovens Historie og Beskrivelse, samt Foreningens Forhold til denne og dens Ejere«. Her skal derfor nærmest kun tales om de Ejendele, som Foreningen, om den end ikke er eneraadig derover, saa dog alene har bekostet. Som en almindelig Bemærkning om Forholdet imellem Foreningen og Ejeren af Christiandal kan anføres, at Bestyrelsen altid forespurgte hos Herskabet, om den maatte lade Dette eller Hint blive

udført, og at den da fik et imødekommende Svar af Kammerherren, til hvilket Kammerherreinden ofte tilføjede: »og det betale vi, ikke sandt, lille Christian?« hvad der saa ogsaa i Regelen blev Tilfældet.

Dansegulvet og Tilskuertribunen have hele Tiden været Selskabets Ejendom. Allerede i 1844 maatte $\frac{3}{4}$ af Dansegulvet omlægges, hvad der kostede 210 Rdl. I 1847 anskaffedes de første Lygter, i et Antal af 14, til Belysning af Gangene omkring Pladsen; samme Aar anskaffedes et Flag til Anbringelse paa en Stang ud fra Pavillonen. I Anledning af Opførelsen af den røde Restaurationsbygning indkom tre Tegninger med Overslag; man valgte Arkitekt Haugsteds, hvis Overslag var paa 2600 Rdl., men den byggedes noget billigere. Beløbet tilvebragtes ved Aktier, à Styk 5 Rdl. Kaptejn Hansen forlangte ogsaa Honorar for sin Tegning, og Foreningen gav ham saa 25 Rdl. En Damegarderobe indrettedes ved Tilbygning til den vestlige Ende af Pavillonen i samme Aar, i hvilket Restaurationsbygningen opførtes, nemlig 1857. I 1858 anskaffedes flere Hundrede Lamper og i 1877 1000 Papirslamper. I 1860 anvendtes 200 Rdl. til et nyt Tag paa Tilskuertribunen, og der anskaffedes Møbler til Bestyrelsens Værelse. I 1862 forskjønnedes det Omraade, som Kammerherren havde overladt Foreningen, med Plæner, ved hvis Anlæg Gartner Petersen paa Christiansdal medvirkede, og for denne og andre Tjenester modtog han fra Bestyrelsen et stort Album med et fotografisk Prospekt af sin Bolig ved Herresædet. Samme Aar opførtes Musikpavillonen nede paa den nye Plæne og kostede med Forskjønnelserne 240 Rdl. I 1868 indrettedes en Buffet i Pavillonen, lavedes en Kjølder under Restaurationsbygningen og indrettedes Nødvendighedshuse. I 1869 byggedes en Hestestald og indrettedes en Holdeplads, som begge laa omtrent midtvejs imellem Pavillonen og Skovlyst. Da de i 1877 flyttedes, blev den Plads, hvorpaa de havde staaet, ved Forskjønnelsesudvalgets Omsorg omdannet til et af de smukkeste Partier i Skoven. I 1869 og 70 gav Foreningen 100 Rdl. til Anlægget af Spaserevejen langs med Faaborg Landevej, og i disse og de følgende Aar anskaffedes flere Jærnbænke og anvendtes aarlig

20 Rdl. til Forskjønelser af Foreningens Omraade. I 1869 blev endvidere Gangen igjennem Skoven lige til Udgangen udvidet og oplyst, Tilskuertribunen forlænget, og ud for denne Forlængelse lagdes et nyt Dansegulv, som nærmest skulde være for Børn; disse to Udvidelser kostede 450 Rdl. I 1871 blev Belysningen bedre, og der taltes om at anlægge et Petroleumsgasværk og en Vej langs med Skoven til Sorgenfri. I 1873 opførtes efter en Tegning af Bestyrelsesmedlemmet, Arkitekt Lendorf en Tilbygning til Pavillonen mod Øst; denne Tilbygning indeholdt to Værelser og et Køkken; foran denne Tilbygning, som nærmest var bestemt for Herrer, medens den i 1857 opførte Tilbygning ved den modsatte Ende nærmest var bestemt for Damer, løb en Søjlegang eller Veranda, og nu havde den gamle Pavillon det Udseende, som den havde, da den i Efteraaret 1882 nedreves, og som ses paa efterstaaende Prospekt.

Den gamle Pavillon.

Denne Tilbygning overdroges til Tømrermester Berthelsen for en Sum af 2,240 Rdl., til hvis Betaling der skulde optages et Laan

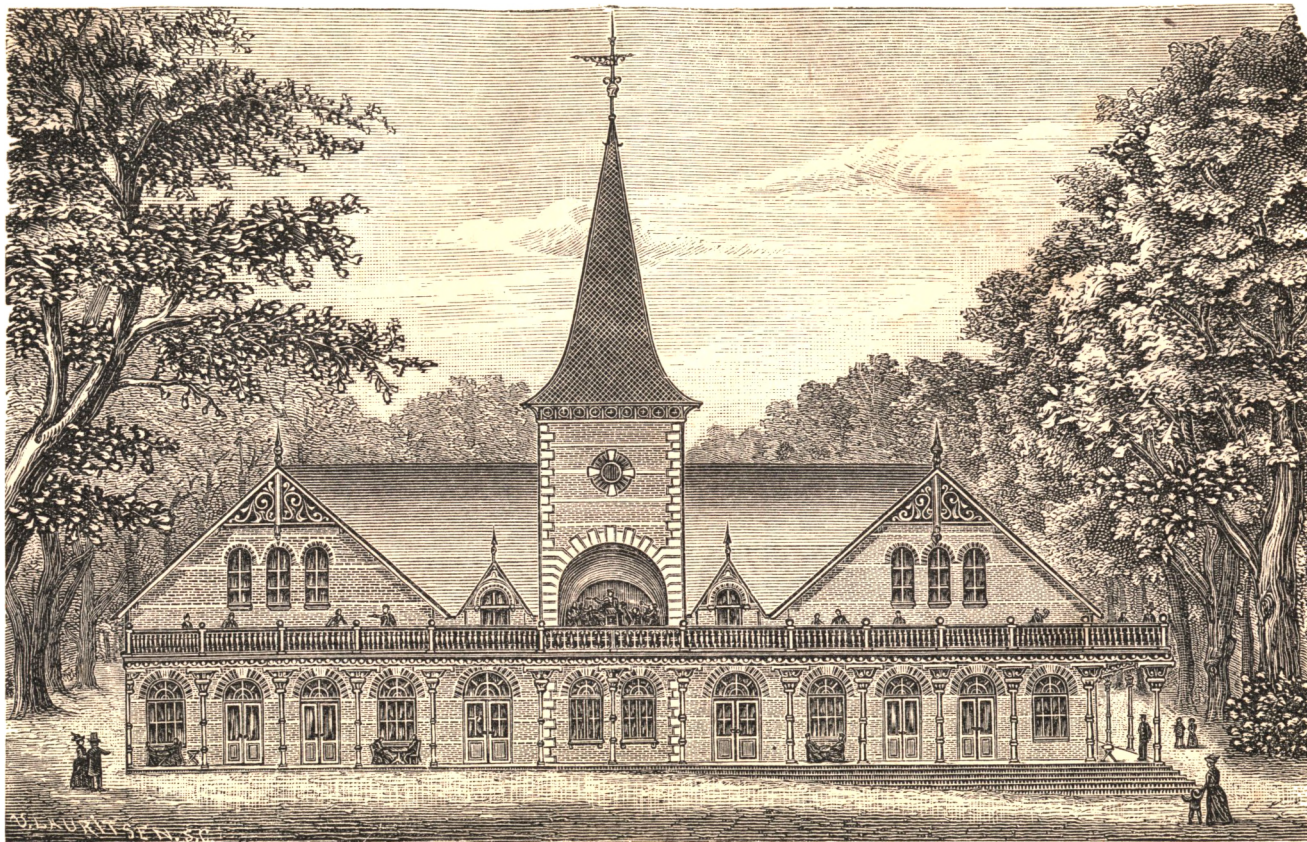
paa 1000 Rd. Da det imidlertid viste sig, at Musikpavillonen trængte til en Istandsaettelse, og at der maatte lægges en ny Bro over Bækken ved Sorgenfri, forhøjedes Laanet til 1500 Rdl.; Resten udrededes af Kassebeholdningen. Efterat et Forslag om en fast Gangbro over Aaen i 1859 var blevet forkastet, gjenoptoges i 1874 Forhandlingerne om denne Sag, men de førte ikke til noget Resultat før i 1880. (Se Mere derom paa Side 28 og 29.)

I 1877 henflyttedes Hestestalden og Holdepladsen til det Sted, hvor de nu findes. (Se Kortet.) Stalden overdroges til Kommunen uden Vederlag, men under den Betingelse, at Kommunen skulde flytte og vedligeholde den. Samme Aar bleve Rækværket omkring Foreningens Omraade og Bøjlehegnet omkring Plænerne borttagne.

Foreningen rejste Bevægelsen for at faa en ny, tidssvarende Pavillon opført; efter i Møder at have behandlet dette store Spørgsmaal, bemyndigedes Bestyrelsen til at skaffe Tegning og Overslag til en saadan Bygning tilveje, og den henvendte sig saa til Arkitekt V. Petersen. Den Tegning, som Hr. Petersen derpaa forfattede, viste en toetages Bagbygning og en treetages Forbygning, men uden Veranda; skulde en saadan medtages, vilde Byggeføretagendet koste omtrent 50,000 Kr. Denne Tegning viste ligesaa lidt som den senere af Arkitekt Monberg forfattede en Bygning i Skov- eller Schweizerstil; ved begge var der lagt an paa Soliditet. (Mere om dette Byggeføretagende er fortalt paa Side 38 og følgende Sider.)

Det Inventar, som Foreningen ejede i 1882, ansloges til en Værdi af 7000 Kr., og blev tilligemed Dansegulvet, Tilskuertribunen og Musikpavillonen forsikret for 17,950 Kr.

Monbergs første Tegning viste Bygningen med Cementpuds, men denne fraraadede Stadsingeniøren. For at bryde den ensformige Façade imod Vest, lod Monberg paa egen Haand tilføje den Udbygning dersteds, som ses paa den Grundplan, der er vist paa Kortet; da man erkjendte, at dette var rigtigt, godtgjorde Foreningen ham 300 Kr., og Byen ogsaa 300 Kr., medens Hr. Monberg havde opgivet, at denne Karnap havde kostet ham 1200 Kr. I 1882 kjøbtes den Buegang med Lamper, som var opstillet i den østlige Allé i Kongens Have i Anledning af Kongebesøget samme Aar, for 320 Kr.

Den nye Pavillon, som den fremtræder ved Jubilæet.

I 1883 opførtes en ny Tilskuertribune og anbragtes nye Siddepladser rundt om Dansepladsen, hvilket tilsammen kostede 5000 Kr.

I 1884 udvidedes Dansegulvet ind imod Pavillonen med 225 Kv.-Alen, hvorefter det nu er 2070 Kv.-Alen stort.

I 1885 anskaffedes endnu flere Borde og Bænke, 14 Stykker Kandelabre med 2 Lygter i hver, hvad der kostede omtrent 1000 Kr. Foreningen ejer nu 98 Jærnbænke, 6 faste Træbænke og desuden 30 Stole samt flere Borde, hvilket Inventar om Sommeren findes anbragt i Anlæget; desuden henstaa hele Tiden de smukke Natursiddepladser, som findes imellem Bøgene i Nærheden af Dansepladsen og paa Sneglebakken, som ere omtalte paa Side 42. Alt det løse Inventar er udenfor Sammenkomsterne til Afbenyttelse for Alle og Enhver. I 1889 anlagdes den elektriske Lysledning, som er omtalt paa Side 42 og 43, og i Aar bliver den Balkon bygget og den Asfaltering lagt, som der er fortalt om paa Side 45. Tegningen til Balkonen er forfattet af Arkitekt Monberg.

Derefter vil Pavillonen faa det Udseende, som Billedet paa Side 67 udviser.

I 1886 og 1887 sattes et Stakit langs med Indkjørselen fra Stationen.

Til Broanlæget og de Bygningers Opførelse og Udsmykning, som Byen ejer, har Foreningen bidraget omkring 33,000 Kr.

VI.

Foreningens økonomiske Tilstand.

Foreningen har gennemgaaende staaet sig godt. Da Indtægterne paa Grund af det stedse stigende Medlemsantal bleve større og større, har man Skridt for Skridt kunnet gaa fremad med Anskaffelserne, og det maa siges til Ros for de Mænd, som have siddet i Bestyrelsen, at de heller ikke have været bange for at foreslaa Foreningen det ene store Foretagende efter det andet, skjønt disse ikke have kunnet gennemføres uden midlertidig at stifte Gjæld. Noget Regnskab findes ikke opbevaret før 1851, og derfor vides

ikke noget om Status for tidligere Aar. Indtil 1857 varierede det aarlige Overskud fra 104 til 564 Rdl. I 1857 stiftedes en Aktiegjæld paa 695 Rdl. i Anledning af Opførelsen af Restaurationsbygningen. Overskudet i de følgende Aar anvendtes til Indfrielse af disse Aktier. Denne Gjæld var betalt i 1867, hvilket Aar endte med et Overskud af 101 Rdl. 4 Mk. I de følgende Aar indtil 1871 gaa Indtægterne og Udgifterne omtrent lige op; 1871 ender med en Kassebeholdning af 274 Rdl. 1 Mk. 9 Sk., 1872 med en dito af 623 Rd. 5 Mk. 15 Sk. I 1873 stiftes en Gjæld paa 1500 Rdl. i Anledning af Tilbygningen til Pavillon. (Se Side 66.) Denne Gjæld var i 1875 ikke alene betalt, men der var ogsaa taget Aktier i den sydfynske Jærnbane til et Beløb af 800 Kr., og der havdes desuden en Kassebeholdning paa 142 Kr. I de følgende Aar stiller Overskudet sig saaledes: 1876 2136 Kr. 96 Øre, hvilken Kapital i 1877 og 78 voksede til 7681 Kr., i 1879 til 8052 Kr. 41 Øre, i 1880 gaar Overskudet ned til 5501 Kr. 76 Øre, men stiger saa igjen, indtil det i 1882 naar op til 10,516 Kr. 74 Øre; nu kommer det store Byggeforetagende i 1883, i hvilken Anledning Overskudet gaar ned til 3952 Kr. 95 Øre, og der stiftes en Aktiegjæld paa 12,500 Kr.; dette Laan er fuldt tilbagebetalt i 1888, som ender med et Overskud af 4518 Kr. 64 Øre. Aaret 1889 gav en Indtægt af 14,168 Kr., og Udgifterne, deri iberegnet de 8000 Kr., som det elektriske Lysanlæg kostede, vare c. 13,869 Kr., hvorefter Aaret ender med en Kassebeholdning paa ca. 300 Kr.

VII.

Musiken.

I Erkjendelse af, at god Musik fremfor noget Andet bidrager til Foreningens Trivsel, er der hele Tiden ikke blevet sparet for at faa den saa fyldig og tilfredsstillende, som Forholdene tillode det.

Den Plads, som Orkestret havde i den meste Tid, da den gamle Pavillon stod, er omtalt paa Side 17 og 18; men der var dog nogle Aar, da det var anbragt i en aaben Tilbygning imod Øst,

til hvilken kun et Par Trappetrih førte op; man valgte denne Plads, fordi man vilde anvende baade Stryge- og Blæseinstrumenter, men dette Forsøg opgaves snart, og siden er der kun blevet opvartet med Musik paa Blæseinstrumenter. Denne Tilbygning blev i 1873 omdannet til de Værelser med Køkken, som ere omtalte paa Side 65.

Indtil 1861 udførtes kun Dansemusik, men i dette Aar begyndte man med at lade en Times Koncertmusik gaa forud for Ballet; disse Koncerter opføres i Musikpavillonon. Musikken omtales første Gang i Foreningens Bøger i 1845, men der staar ikke Andet, end at det paalægges Hausen at skaffe de nødvendige Musici. Denne Hausen var en indvandret Tysker; han var en Dygtighed og elskværdig Personlighed. I 1853 overdroges Musikken til Stabstrompeter Günther; han skulde holde et Orkester paa 14 Mand og fik 25 Rdl. for hver Sammenkomst. I 1858 førtes Underhandling med Musikdirektør Büchler om at overtage Ledelsen; da Bestyrelsen ikke kunde blive enig med ham, rejste Konditor C. Bang til Hamborg, hvor han hvervede et omrejsende tysk Personale under Ledelse af en Direktør Lindau. Da dette Musikkorps ikke kunde leve af Skovforeningen alene, ansøgte Overhofmarskallatet om, at dette Korps maatte spille i Kongens Have for at faa nogen Biindtægt, og hos Kommunalbestyrelsen androges paa Ophævelsen af Stadsmusikanterembedet. I en Del af Sæsonen 1859 var Lindau her endnu, men i samme Aar kom senere Stabs-hornist ved femte Bataillon, Huper, som Dirigent; Kontrakten med ham lød paa, at han skulde skaffe et Personale af 16 Mand og for 13 Sammenkomster oppebære en Løn af 500 Rdl. Han havde ogsaa Musikken i 1860, men fik da for 16 Sammenkomster, 4 Timer hver Gang, kun 450 Rdl., men Personalet var da kun 14 Mand, og han skulde have en Benefice. I 1861 havde Hr. Büchler Musikken paa omtrent samme Betingelser. Derefter er Huper igjen Dirigent indtil 1866, da man hjalp sig med militær Musik fra Nyborg. I 1866, da Brigademusiken i Fredericia opløstes, hvervede Kaptejn Bruun nogle af de bedste Kræfter til det borgerlige Jægerkorps og skaffede dem nogen Bifortjeneste, saaledes ogsaa Musikken i Skoven. Iblandt disse Musici var ogsaa Hr. Umlandt, som i 1876 overtog

Direktørposten og beholdt den indtil 1878, da han kaldtes til Organist i Vejle; han afløstes af Overhornblæser Simon. Personalet talte nu 22 Mand foruden Dirigenten, og der gaves Koncert fra 6 til 7½ og Dansemusik fra 8 til 10. Musikpavillonen opførtes i 1862 og kostede 240 Rdl. Hr. Simon opsagde sin Kontrakt i 1888, hvorefter Hr. Schreiber var Dirigent i 1889. I 1882 bestemtes Betalingen saaledes: 22 Mand à 6, 5 og 4 Kr. og Dirigenten en extra Betaling af 6½ Kr., Alt pr. Sammenkomst. Den i de senere Aar præsterede Musik er bleven rost af alle Sagkyndige. I nogle Aar i Halvtredserne og Tredserne indbød Bestyrelsen det kgl. privilegerede Skyttelav med Damer til at gjæste Foreningen den første Torsdag efter Lavets Aarsfest den første Tirsdag i Ugen efter Pinse. Til en af disse Fællessammenkomster havde Musikdirektør Hausen komponeret en »Skyttelavsgalop«, der var et lille Tonemaleri, som gjengav hele Skyttelavsfesten; man hørte saaledes Trommerne og Piberne gennem Gaderne om Morgenen imellem 4 og 5, Udmarschen, Ankomsten til Festpladsen, de første Skud for Kongefamilien, Frokosten, den øvrige Skydning med Signalerne for hver Kugle, som rammer, Folkebevægelsen, Indmarschen, den traditionelle Melodi, naar Lavet marscherer op ad Raadhustrappen. Denne Komposition gjorde megen Lykke og blev i en Aarrække hyppig brugt. Partituret til dette Musiknummer er desværre gaaet tabt.

VIII.

Dansen.

I vore Forfædres Tid til noget ind i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede blev der saavel ved Baller som i private Kredse fortrinsvis danset forskellige Kontredanse, hvoriblandt Fandango, Ecossaïse, Bøhnerdans, Française og Menuet; senere gik det mere og mere over til de da kjendte Runddanske: Vals, Wienervals, Holstensvals (nu kaldet Galop), Tyrolervals, Hamborgervals (nu kaldet Polka), hvortil efterhaanden kom Galopade og Mazurka.

Ved Paavirkning af de Ældre holdt de ovennævnte Kontredanse sig dog endnu i private Kredse til henimod Slutningen af Halvtredserne.

Ved Foreningens Sommer-Sammenkomster fra dens Begyndelse og i de følgende c. 20 Aar blev der udelukkende danset Runddans, og da Medlemsantallet ikke var saa stort, kunde den sædvanlige Balorden opretholdes saaledes, at de Dansende opstilledes og inddeltes i forskellige Hold; men da Foreningen fra c. 1852 begyndte at vokse mere og mere, kneb det undertiden med at opretholde den ønskede Orden, hvilket gav Anledning til, at en Kreds af yngre Mænd i 1853 foreslog Bestyrelsen, at der hvert Aar udnævntes nogle Danseinspektører; dette gik Bestyrelsen ogsaa ind paa, og fra nu af kom der mere Liv og Orden i Dansen, ligesom Danseinspektørerne droge Omsorg for, at flere hidtil ikke almindelig kjendte Danse efterhaanden bleve indførte, saasom: Galopin, Varsoviene, Lotte ist todt, Rheinländer etc.

Aaret efter at der blev dannet en Danseinspektion, altsaa i 1854, blev der den 27de August paa Inspektionens Tilskyndelse afholdt en Høstfest, hvortil Medlemmerne maatte betale særlig Entré. Da denne Fest havde et særeget Præg, skal den her omtales lidt nærmere. Bestyrelsen og Danseinspektionen havde formaaet kgl. Solodanser Hoppe, der hver Sommer opholdt sig i Odense, til at komponere en »Høstfest-Kvadrille«, ligesom Musikdirektør Hausen paatog sig at komponere en dertil svarende Melodi, hvorefter der paa Komediehussalen blev holdt en Række Prøver af de 16 Par, der skulde udføre Kvadrillen. Paa selve Festdagen var der midt paa Dansegulvet blevet oprejst en høj Søjle, beklædt med Grønt, Korn, Blomster og Flag, og fra Søjleens Overkant slyngede 8 Guirlander sig over Dansegulvet. Da Tiden nærmede sig, at Kvadrillen skulde opføres, samledes de 16 Par paa Sneglebakken, hvorfra Optoget med Musik i Spidsen marscherede til Dansegulvet, der udenfor den afspærrede Danseplads var opfyldt af saa mange Tilskuere, som der kunde rummes. Optoget marscherede derefter rundt paa Dansepladsen under Af-syngelse af J. Jetzmarks Sang: »Duftende Enge og kornrige Vange«,

hvorefter de Dansende indtog deres Pladser og opførte Kvadrillen, der blev modtaget med stor Jubel fra Tilskuerne og maatte gjen-tages ifølge en almindelig Opfordring.

I Regelen sluttedes Dansen Kl. 10, og kun paa ganske enkelte smukke og stærkt besøgte Aftener gav Bestyrelsen Tilladelse til, at Dansen maatte vare til Kl. 10½, hvorefter den største Del af Selskabet, i Regelen i samlet Trup, spaserede til Byen under Af-syngelsen af Sange og nogle enkelte Gange hver Sommer med Musik i Spidsen. Tiderne have imidlertid i denne som i andre Retninger forandret sig. Nu tage de Fleste fra Skoven enten med Vogn eller Jærnbagnetog eller med Dampbaadene.

I Aarene 1853—62 holdt Foreningen tillige Vinterballer og en Gang imellem Maskerader med større og mindre Optog. Ved en af de første Maskerader opførte et lille Selskab, forklædt som franske Landsenerer, den da nylig indførte Kvadrille: »Les Lançiers«, der gjorde megen Lykke, hvorefter denne Kontredans regelmæssig er bleven danset paa alle Vinterballer; senere, da den efterhaanden var bleven indøvet i de fleste Danseskoler, blev den ogsaa danset i Skoven, og i en Række af Aar har den spillet en ikke ubetydelig Rolle ved enhver Sammenkomst i Skoven. Denne smukke, gratiøse Dans har imidlertid ikke vundet derved, idet den nu jaskes vel meget af. Det maa ønskes, at Ungdommen vil vende tilbage til at *danse* »Les Lançiers«, saaledes som den blev *danset* for c. 25 Aar siden, altsaa ogsaa i 5te Tur, hvor man fra den nu indlagte Runddans bør vende tilbage til den til Turen hørende chassé frem og tilbage.

Af andre Optog ved Maskeraderne skal nævnes et Optog af norske Bønder, der blandt Andet opførte »Springdansen«, Zi-geuneroptog med Motiv fra »Preciosa«, et Optog med Motiv fra Markedsscenen i »Den Stumme i Portici«, samt forskellige Bell-mannske Optog, der navnlig opførte Menuet. I nogle Vintersæsoner blev Menuetten derefter ofte danset saavel paa Baller som i pri-vate Kredse, men senere ophørte man efterhaanden dermed, og denne smukke Kontredans er vistnok kun lidet kjendt blandt den nuværende danselystne Ungdom. Derimod have Danseinspektørerne

for 2 à 3 Aar siden ved Dansen i Skoven indført Kontredansen »Française«, der nu ogsaa dances ved næsten hver Sammenkomst. Sidste Sommer forsøgte man at indføre »La tampête«; men dette Forsøg slog ikke an. Hvorvidt de foran nævnte gamle Kontredanse Fandango, Ecossaise og Bøhmerdans atter ville blive optagne, skal Tiden vise.

Som foran bemærket, kunde den sædvanlige Balorden med Engagement og Opstilling for en hel Dans overholdes i en Række af Aar; men efterhaanden, som Medlemsantallet blev større og større, blev det ogsaa mere og mere vanskeligt for Danseinspektørerne at opretholde denne Orden, som derfor ogsaa har været opgivet i de sidste 15 à 20 Aar. Engang imellem, naar Besøget en enkelt Aften er mindre stort, gjøre de udholdende og virksomme Danseinspektører endnu Forsøg paa at holde Balorden, ved at begynde en Dans med »stor Runde«; men Vanens Magt gjør sig stedse gjældende, og Forsøget maa hver Gang opgives. De opsynshavende Danseinspektører bestemme nu hvilken Dans, der skal opføres, og begynde samme; sørge endvidere for, at Tiden ikke spildes, og paase, at ingen Uorden finder Sted; men Herrerne engagere nu ikke mere Damerne til en hel Dans, men kun til én Svingom, hvorefter der straks takkes af. Det overholdes fremdeles strængt, at de Dansendes Hænder ere bedækkede med Handsker.

Dansegulvet, der nu har et Fladerum af 2070 Kv.-Al., er vistnok det største her i Landet.

Engang imellem kan det hændes, at en vedvarende Regn forhindrer Dansens Fortsættelse under aaben Himmel, og den maa da forlægges til Festsalen, der har et Fladeindhold af 612 Kv.-Al.; men træffer et saadant Uheld paa en Aften, hvor Besøget er talrigt, saa kniber det stærkt med Plads for de mange unge Mennesker, der gjerne ville have sig en Svingom.

I Gades »Elverskud« synge Elverpigerne som Omkvæd: »Dansen gaar saa let gennem Lunden«; dette passer fuldstændig 'paa de mange Sammenkomster, Foreningen i Fruens Bøge har afholdt i

de nu forløbne 50 Aar. Ikke én Sammenkomst i Skoven har været holdt, uden at den har været forbunden med Dans, og hver enkelt Dans er gaaet saa let, saasom det er den glade Ungdom, der her har muntret sig. — Amor har i den svundne Tid haft rig Lejlighed til at bruge baade Bue og Pil, saa at de Unge her hyppig ere blevne omslyngede af det Rosenbaand, som er Ungdommens Poesi og Indledningen til Livets Alvor.

IX.

Festerne.

Det Bedste er gjemt tilsidst. Ved Ordel Fest, naar denne da ikke er en Sørgefest, er Tanken om noget Glædeligt altid forbunden. og da nu alle Fester i Fruens Bøge have været holdte i glædelig Anledning og i Regelen været forbundne med Dans, Musik, Taler, Festmaaltid og stundom ogsaa med bengalsk Belysning, Vauxhall, Udsmykning med Blomster og Fyrværkeri, vil et Tilbageblik paa disse endnu mere end det, der i det Foregaaende har været fortalt, opfriske glade Minder.

Med større Ret end den, hvormed en Udlænding skrev, at Bugten ved Kjøge er det Farvand, hvori de Danske pleje at holde deres Søslag, kan man sige, at Fruens Bøge er det Sted, hvor Indbyggerne i Odense om Sommeren holde deres Fester; thi de fleste og største Fester, som i de sidste 40 Aar have været afholdte hersteds, har denne Skov været Vidne til. — Man kan passende dele disse Fester i to Hovedgrupper: dem, som Foreningen har foranstaltet, og dem, som denne enten kun tildels eller slet ikke har haft Part i. Men før vi gaa over til denne Inddeling, skulle vi omtale de tre Kongefester, som have været afholdte dersteds.

a. Kongefesterne.

Frederik den Syvende har som Konge gjæstet Foreningen én Gang, og Christian den Niende vel ogsaa kun én Gang, men har dog to Gange bæret Skoven med sin Nærværelse; den ene Gang var han nemlig Gjæst hos »det forenede Skydeselskab«.

Til Sammenligning imellem de Sange, som have været skrevne til Forherligelse af Kongemagten, skulle vi gjengive dem, som ved disse Besøg have været brugte. Frederik den Syvende med Gemalinde gjæstede Foreningen den 24de Juli 1861. Dette Besøg maa have været improviseret, thi Foreningens Bøger indeholde Intet derom. Han med Hustru hilstes Velkommen af Foreningens Formand, Tandlæge Jensen, hvorhos Sangforeningen »Brage« afsang følgende af Jul. Chr. Gerson skrevne Sang:

»Hvor mellem Bøgens Løv som Klokker lyde
 I Somrens Tid de lette Fugles Sang,
 Dig, Konge, vi et glad Velkommen byde,
 Om ei som deres end i liflig Klang.
 Du kjære Danmarks Drot, hvis Navn i Folkemunde
 Skal tone lydt, mens Fugl har Røst i Lunde,
     Dig hilse vi, Dig hilse vi!
     Fredsæle Danmarks Drot!

Hvad Folket stunded' til, og hvad det tænkte
 Med Hjertets Længsel paa ved Nat og Dag,
 Det gav Du milde, da Du det Frihed skjænkte
 Og gav Enhver at tale Alles Sag.
 Thi skal, hvor Frihed boer, i Skoven dybest inde
 Dit og Din Hustrus Navn Du krandsset finde.
     Dig hilse vi, Dig hilse vi!
     Fredsæle Danmarks Drot!«

Baade Kongen og Grevinden deltog i Dansen.

Den 18de Juli 1875 gjæstedes Foreningen af hele den kongelige Familie, i hvilken Anledning der var bygget en Æresport, samt en Estrade for de høje Gjæster, som opvartedes af Bestyrelsens Damer med The og anden Forfriskning. Pladsen var festlig smykket. Til denne Fest var der bevilget 700 Kr. Der var ingen Sang skrevet. De Kongelige deltog livlig i Dansen. Den anden Gang, Christian den Niende med Familie gjæstede Fruens Bøge, var den 2den Juli 1885, da han som Protektor deltog i en festlig Sammenkomst i det forenede Skydeselskab. Da dette Besøg ikke vedkommer Foreningen i Fruens Bøge, skulle vi ikke nærmere omtale det, men indskrænke os til at gjengive den Sang, som Uhrmager Valentin

Rasmussen havde skrevet i denne Anledning. Hr. Rasmussen havde ogsaa forfattet en Sang til Dronningen og en for Danmark, og da det desuden var vel kjendt, at »V. R«. var en meget heldig Lejlighedsdigter, overrakte Kongen ham under Festen Belønningsmedaillen i Guld. Sangen til Kongen lød saaledes :

»Vi bragte vor Konge ved hver en Fest
Vor Hyldest i Agt og Ære,
Men nu er Kong Christian selv vor Gjæst,
Her dvæler han med sine Kjære;
Og derfor Glæden i vort Hjærte bor,
Derfor vor Jubel bliver dobbelt stor!

Lad meget her hjemme kun være smaat,
Vi fik dog saa dejlig en Gave,
Thi Gud har os givet en elsket Drot,
Som skuer til Høje og Lave,
Som altid gjærne fremmer Folkets Vel,
Hvis største Fryd er gamle Danmarks Held.

Vi tillidsfuldt traadte for Kongen frem
Og bad ham Protektor at være
For dette vort Selskab, vort Skyttehjem,
Som stod gjennem Tider med Ære.
Med Skytter samlet her om festligt Bord
Vor Drot indfrier nu sit givne Ord!

Hav Tak, ædle Drot, at Du kasted' Glans
Paa Kredsen, som her Du bærer!
Du skjænked' et Blad til vor Mindekrans,
Som kjækt vi mod Fremtiden bærer!
Vor Konge! Du os bragte Glæden stor,
Gid selv Du rigt den finde her paa Jord!

b. Festerne, som Foreningen har foranstaltet.

I Fyrreerne var det ikke kommet i Brug at holde Fest i selve Foreningen. Af Regnskaberne ser man, at saadanne have været afholdte i Begyndelsen af Halvtredserne, men den første, som beskrives, afholdtes i 1857; den 20. August dette Aar foretoges nemlig en Kjøretur for Medlemmerne, hvilken Tur gik igjennem Næsbyhoved-

Skov over Sanderum til Fruens Bøge, hvor der saa var Festmaaltid, Vauxhall og Fyrværkeri. I 1858 var der foranstaltet en Blomsterfest, hvortil Adgangen blev betalt. Paa denne Tid var Georginen kommen i Mode, og Udsmykningen var væsentlig udført med denne Blomst, hvorfor Festen ogsaa kaldtes en Georginfest; der var bygget en stor Løvhytte, som indvendig var udsmykket med Georginer og oplyst med Lamper; det blev imidlertid et gyseligt Regnvejr, saa Festen maatte opsættes til næste Dag. I 1859 var der atter Kjøretur og Blomsterfest. I 1860 var der ingen Fest. I Anledning af Kammerherrens Guldbryllup den 25. November 1861 foranstaltede Foreningen et Fakkeltog til Christiansdal, hvortil der bevilgedes 100 Rdl. Kammerherren skjænkede i Anledning af denne glædelige Begivenhed 2500 Rdl. til Dalum-Sanderum Sogne og 100 Rdl. til Fattige i Odense. Formanden, Prokurator Petersen, havde skrevet en Sang. Ellers afholdtes ingen Fest i dette Aar og heller ikke i 1862 og 63. Derimod gjorde Foreningen i 1861 Fest for et Selskab af Herrer og Damer fra Haderslev, og i 1863 en lignende for Gjæster fra Als; desuden have vi i 1861 den omtalte Kongefest.

I 1865 var der den 22de Maj Fest i Anledning af Foreningens 25 Aarsjubilæum. Kammerherren med Familie var indbudet og modtoges med Fanfare og hilstes med Sang og Tale af Formanden, Prokurator Petersen. Foruden denne Sang havde Formanden ogsaa skrevet en Jubilæumssang, som, da vi nu atter holde Jubilæumsfest, skal gjengives:

»Nu folder Bøgen ud sin friske Krone
 Og samler os til Glæde i dens Ly,
 Til Himlen stiger Fuglens glade Tone,
 Henveiret er den mørke Vintersky.
 I Blomsterdragt sig Jorden atter klæder
 Ved Straaleglandsen af den gyldne Sol,
 Der vækker Liv og Lyst, mens op den træder
 Med Frugtbarhedens Skaal, mod Nordens Pol.

Med Mindet i sin Favn den kom tilbage,
 Den ungdomsfriske Vaar — hver Alders Ven,
 Til Den, der her engang i Ungdomsdage
 Har svunget sig i Dansens Hvirvel hen.

En yngre Slægt nu flokkes i vort Tempel,
 Med Fremtidshaab og Mod og lette Fjed,
 Mens Tiden i sin Flugt har sat sit Stempel
 Paa Den, der da henover Gulvet skred.

En Ædling saae, hist fra sit Herresæde,
 Det Savn, der knytted' sig til Stadens Muur
 Og aabned' for hver Stand til skyldfri Glæde
 Den skønne ham omgivende Natur.
 For os han reiste her i Lundens Skygge
 Paulunet, der i fem og tyve Aar
 Har skjænket vor Forening Hjem og Hygge
 Og den en varig Fremtidsglæde spaaer.

Sving dig med Lyst end mange Aar i Tiden,
 Du fagre Ungdom hen i Dandsens Kreds!
 Og naar din Fod er bleven træt i Striden
 Om Livets Lykke, giv dig her tilfreds!
 Naturen smiler yndigt — og i Kjæden
 Af Samfundsfryd forynget Hjertet slaaer,
 Selv naar det blidt-veemodigt savner Glæden,
 Der engang favned' det i Ungdoms Aar! ◀

I 1866 den 26de August holdtes en stor Høstfest, hvortil der var bevilget 120 Rdl. Der var gjort mange Forberedelser; saaledes var der rejst en 13 Alen høj Søjle, som var beklædt med Grønt, Blomster, Frugter og Flag, hvorimellem der var anbragt Skjolde med Indskrifter og Emblemer, som vare malede af Hr. Aug. Behrends og forestillede Agerdyrkning, Handel og Søfart, Haandværk og Industri, Lærdom og Kunst, hvilke sidste vare fremstillede ved Portræter af Øhlenschlæger, H. C. Ørsted og Thorvalsen. Skoven var oplyst med over 1000 Lamper. I Festmaaltidet, som holdtes i den brede Gang foran den røde Restaurationsbygning, deltog 150. Til denne Fest havde den titnævnte Formand skrevet tre Sange, af hvilke vi skulle gjengive det sidste Vers af den for Danmark:

»Danmark! — her i Fredens Skygge,
 Under Lovens Tag,
 Lad mig trygt hos Brødre bygge
 Til min sidste Dag!
 Dine Skove, dine Enge,
 Dine Marker, dine Vænge,
 Flidens Hjem og Lykkens Sæde,
 Være Danskes Glæde! ◀

Der var Festoptog rundt om Pladsen. Ved Festens Slutning afbrændtes ved Kunstfyrværker Due bengalske Flammer og et Fyrværkeri. Dansen varede til Kl. 12 $\frac{1}{2}$.

I 1867 holdt Foreningen Fest paa anden Pinsedag i Anledning af Studentersangforeningens Besøg i Odense. Til disse Festligheder var bevilget 100 Rdl. Fremmede kunde faa Adgang til Festen imod at betale 2 Mk. Ordningen fra 1866 blev tildels gjenoptaget. Formanden havde ogsaa denne Gang skrevet en Sang, hvoraf her, fordi den blev hans Svanesang til Foreningen og er Noget af det Bedste, han har kvædet, de sidste Vers skulle gjengives:

›Derfor, I Bragas
Udkaarne Sønner!
Byder vi Hilsen,
Haandslag og Tak.
Tak for I gjæsted'
Søster Fiona,
Medens af Blomstrets
Bæger hun drak.

Her hun til Velkomst
Eder det rækker,
Under sin Bøgelunds
Vaarfriske Blad.
Glædernes Nektar
Styrker og qvæger,
Tøm det i Odins
Ældgamle Stad.

Tag det da hen for
Kommende Dage,
Flet det som Blad i
Mindernes Krands!
Og mens bag Høien
Solen nedglider,
Hyld Tersichore
Her i en Dands!«

I 1868, 69 og 70 holdt Foreningen ingen Fest; en saadan under Navn af Sommerfest holdtes derimod den 20de August 1871. Atter ingen Fest i 1872 og 73. I 1874 holdtes Sommerfest den 2den August, foruden Koncert og Dans var der som i 1871 Vauxhall og Fyrværkeri.

I 1875 havde vi det Besøg af Kongefamilien, hvorom der er fortalt under Afsnittet »Kongefesterne«.

I 1876 holdt Foreningen ingen Fest, men i 1877 den 12te August have vi igjen en Fest med Fyrværkeri m. m., hvortil der anvendtes 300 Kr. og anskaffedes henved 1000 Papirslamper. I 1878 have vi ogsaa en lignende Høstfest; Fyrværkeriet ved denne og den forrige Fest besørgedes af Hr. Busch fra Kjøbenhavn.

I Anledning af, at Deltagerne i Landmandsforsamlingen den 5te Juli samme Aar gjæstede Odense, gjorde Foreningen ogsaa Fest, hvortil de Buster af Kongen og Dronningen, som nu pryde Festsalen, anskaffedes. Den 10de August 1879 afholdtes en meget stor Fest under Navn af Midsommerfest; den lignede Festen i 1866 og gjen- toges efter en mindre Maalestok den 25de August i Anledning af Delegeretmødet af Landets Byraad.

Siden 1879 har Foreningen for sin egen Skyld ikke holdt lignende Fester som dem, der igjennem en Aarrække under Navn af Høst-, Blomster-, Sommer-, Midsommerfest have samlet Medlemmerne, hvorimod den nok adskillige Gange har pyntet og lyst op for andre Foreninger, som have gjæstet den; saaledes modtog den i 1883 Kallundborg Handels- og Kontoristforening, og paa anden Pinsedag 1885 igjen Studentersangforeningen.

c. Fester, som Foreningen ikke har foranlediget.

Disse Fester kunde man igjen dele i to Slags, eftersom Foreningen enten har støttet dem ved gratis át overlade Vedkommende sine Lokaler eller taget Betaling for disses Afbenyttelse; der er imidlertid næppe tilstrækkelig Grund til her at gennemføre en saadan Sondring. I mange Aar var der ingen Bestemmelse for, hvor meget der skulde betales for hver Afbenyttelse; nu er Betalingen fastsat til 30 Kr., i hvilken Belysningen er medregnet.

De Foreninger, som tidligst have benyttet Foreningens Lokaler, ere Sangforeningerne. Vi have Side 20 set, at Odense Sangforening allerede i 1842 fik Lov til at samles til Fest dersteds, men vi træffe den ikke der igjen før i 1854, hvad der imidlertid ikke

kan forundre, eftersom der paa Side 61 er fortalt, at der i 1846 toges den Bestemmelse, at Dansegulvet ikke maatte benyttes af andre »Korporationer.« Vi skulle imidlertid ikke dvæle ved de smaa Fester, som snart denne, snart hin Sangforening holdt oppe i Fruens Bøge, men gaa over til de store fynske Sangfester, som have været holdte i Odense, og som alle ere blevne afsluttede i Fruens 'Bøge. Den første afsluttedes der den 10de Juli 1866. I Festmaaltidet under Bøgene deltog 600, og Koncerten i Skoven overværedes af over 5000. Der var til denne Fest skrevet tre Sange; af den af Mads Hansen forfattede skulle vi gjengive følgende to Vers:

»Suus« — Sangen — »igjennem Bøgelunden,
 Hvor min bedste Fryd har hjemme,
 Som en Elv igjennem Dal,
 Som et Suk i Aftenstunden,
 Som en Kvindes bløde Stemme,
 Som en Luftning let og sval.

Milde Tone! Du, som svinger
 Høit Dig over Bjergetinder,
 Du, som ingen Grændse har,
 Løft min Aand paa dine Vinger
 Over Sky, hvor Solen skinner
 Evig, mild og lys og klar.«

og af den af H. Jørgensen forfattede følgende Vers:

»Farvel! Du gamle, Du stærke By,
 Der mildt til Din Favn har os budt!
 Du har ej sovet Dig til Dit Ry,
 Nei, med Kjækhed har Banen Du brudt.
 Stolte Skib med driftige Sømænd ombord,
 Dansk vorde Dit Ry som Dit Navn!
 Vi vil følge Dit Spor,
 Naar med vaiende Flag
     Over Stag
 Frem Du flyver mod Maalet i Nord.«

Denne første fynske Sangfest gav et Overskud af c. 1000 Kr.

Den næste fynske Sangfest afholdtes den 27de og 28de Juni 1880; i denne deltog ligesom i den i 1866 omtrent 300 Sangere, men denne Gang var ogsaa et Orkester medvirkende. Der var til

denne Fest skrevet Sange af Overlærer Strøm og »V. R.«; af den Førstes skulle vi gjengive:

»Der er et Sprog, som Alle kan
Forstaa fra Syd til Nord,
Fra Fjældet ved den vilde Strand
Til Skov og Sø med stille Vand,
Det tydes ens rundt om paa Jord.

Nu som en Klage mild og øm,
Nu som en Lue varm,
Der røber Sjælens skjulte Drøm,
Det bølger under Kvindens Barm,
Det hæder Mandens Arm.

Og derfor aabner sig saa mangt
Et Hjerte ved dets Klang;
Det løfter Sindet, tungt og trangt;
Og milde Genier hoe, saa langt
Som Tonen rækker paa sin Gang
Med Strengeleg og Sang.

Ogsaa denne Sangfest gav et betydeligt Overskud, men baade dette og det første medgik til de to følgende. Disse to sidste stode imidlertid over de to første i kunstnerisk Henseende. Ved den tredie, som afholdtes den 12te og 13de Juli 1885, og som var baade en Musik- og Sangfest, medvirkede et blandet Kor fra Odense Musikforening og Kunstnere fra Hovedstaden. Den fjerde og sidste af den Slags Fester afholdtes den 15de og 16de Juli 1889; den kaldtes jysk-fynsk Musikfest, fordi ogsaa enkelte Musikforeninger fra Jylland medvirkede, men var forresten i alt Væsentligt ligesom Festen i 1885. Der var til dem ikke skrevet nogen Sang.

I Tredserne og Halvfjerdserne afholdtes flere Gange Grundlovsfest i Fruens Bøge med Taler, Festmaaltid, Koncert, Dans, og enkelte Gange var der ogsaa Fyrværkeri og Vauxhall, ligesom ogsaa en eller flere Sangforeninger bidroge til Festens Forherligelse. Byraadet gav i flere Aar 200 Kr. til denne Fest under den Betingelse, at Alle og Enhver skulde have fri Adgang. I Firserne begyndte man med at indskrænke sig til at give en Koncert i Skoven paa denne Dag.

Baade Højre og Venstre have i Fruens Bøge afholdt store politiske Møder, forbundne med Festmaaltider.

Slagdage i den første slesvigske Krig, især dem, som mindede om Fredericia- og Istedslagene, ere blevne højtideligholdte ved mange Fester, hvortil i Regelen Vaabenbrødrene have taget Anledning; den første af den Slags Mindefester blev afholdt den 25de Juli 1858.

Fyns Stifts patriotiske Selskab har haft festlige Sammenkomster i Fruens Bøge i 1855, 1858 og 1860; ved den sidste højtideligholdt Selskabet sit Halvhundredaarsjubiléum, hvortil Digteren Jul. Chr. Gerson skrev en Sang, hvoraf følgende Vers nok fortjener at opfriskes :

»Smukt som en Blomst, der er fostret af Havet,
Krandset med Sølv af de rullende Søer,
Ligger, af Himlen med Ynde begavet,
Fyen ret i Hjertet af Dannerigets Øer.
Giftsvangre Vinde, som stryge om Land,
Holde sig fjærnt fra dets græsgrønne Strand;
Skoven, som kølig i Sommeren forfrisker,
Kornet, som vælder af Markerne frem,
Alting om Himlens Velsignelse hvisker —
Saadan er Øen, vi kalde vort Hjem.«

Odense Amts Skytteforening har flere Gange holdt Fest i Fruens Bøge; i de sidste to Aar have disse Fester været forbundne med Opvisning i Gymnastik og med Præmieuddeling. Odense Gymnastikforening og Cykleforening ere ogsaa optraadte i Fruens Bøge, men disse Forestillinger ere blevne givne ved Foreningens Sammenkomster.

Der er ikke ret mange større »Korporationer« og Foreninger i Odense, som ikke i det Mindste én Gang har holdt Fest i Fruens Bøge; vi have saaledes fundet Politikorpset, Fodjærgerkorpset, Industri- og Haandværkerforeningen, Borgerforeningen, den danske Arbejderforening.

Af Fester af særlig Art har der været holdt følgende: Fest til Fordel for de franske Saarede den 4de September 1870, Fest for de Deltagere i Kapsejladsen, som gjæstede Odense den 26de Juni 1874, Fest til Fordel for et Mindesmærke for General Schleppegrell den 25de Juli 1876, Hundredaarsfest i Anledning af Stavnsbaandets

Løsning den 20de Juni 1888, ved hvilken Lejlighed den ved Skoven staaende Frihedsstøtte blev afsløret.

Det har været et meget tiltalende Arbejde at tegne dette Billede af Foreningen i Fruens Bøge i de nu henrundne halvtredsindstyve Aar; thi en mild og venlig Sol har hele Tiden belyst alt Vedkommende saaledes, at der har kunnet males med lyse Farver. Om disse Farver ere blevne anvendte paa en saa skjønnsom Maade, at de fortone sig til et harmonisk Hele, maa Læserne bedømme.

Man kan af Fortiden slutte sig til Fremtiden, og det, som hin i nærværende Tilfælde varsler om, er, at i samme Grad som Almenvelstand, god Tone og rene Sæder florere i Ly af stigende Oplysning, vil Foreningen i Fruens Bøge vokse sig større og skjønnere til Glæde for de Unge og Foryngelse for de Ældre, og i samme Forhold, som Odense har Mænd og Kvinder med Fremsyn og Hjærte for Almenvellet, vil Skoven, og hvad dertil hører, antage en stedse lysere og venligere Skikkelse.

Indholdsfortegnelse.

	Side
Indledning	1 og 2
Afdeling A. Hvor og hvorledes man morede sig i det Fri, før Foreningen i Fruens Bøge blev stiftet	3—16
Afsnit I. Næsbyhoved Skov, Aalykkegaards Skov, Tolderlund med Sømose, Skibhusene	3—5
Afsnit II. Hunderup Skov og Fruens Bøge	5—8
Afsnit III. De Fester og Sammenkomster, som have fundet Sted i Fruens Bøge og Hunderup Skov før 1840.	9—10
Afsnit IV. Caroline-Kilde	10—16
Afdeling B. Foreningens Stiftelse og Tilværelse i de tre første Aar, i hvilke ingen Forhandlingsprotokol førtes	44—48
Afdeling C. De Anliggender, som ere beslægtede med Fruens Bøge som Lystskov, staa i nær Forbindelse med Foreningen i denne og ere gaaede Haand i Haand med Udviklingen baade af Skoven og Foreningen	16—44
Afsnit I. Forskjønelser udenfor Skoven	16—21
Afsnit II. Vejene til Skovene	21—29
Afsnit III. Fortsættelse af Skovens Historie og Beskrivelse, samt Foreningens Forhold til denne og dens Ejere	29—44
Afsnit IV. Den nye Skov (Plantninger)	45—49
Afdeling D. Foreningens indre Anliggender fra 1843 til nu	49—86
Afsnit I. Lovene	49—52
Afsnit II. Bestyrelsen og Generalforsamlingerne	52—54
Afsnit III. Medhjælp for Bestyrelsen, Revisionen, lønnet Personale	55—56

	Side.
Afsnit IV. Medlemmerne, Sammenkomsterne og Værterne	56—63
Afsnit V. Foreningens Ejendele	63—69
Afsnit VI. Foreningens økonomiske Tilstand	69—70
Afsnit VII. Musikken	70—72
Afsnit VIII. Dansen	72—76
Afsnit IX. Festerne	76—86
a. Kongefesterne	76—78
b. Festerne, som Foreningen har foranstaltet	78—82
c. Fester, som Foreningen ikke har foran- lediget	82—86
Slutningsord	86

Billederne:

1. Portræt af Kammerherre Chr. Benzons	34
2. Kort over Foreningens Omraade	39
3. Den gamle Pavillon	65
4. Den nye Pavillon, som den fremtræder ved Jubilæet	67
